

ORSAM

TUTANAKLARI

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Söz konusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaşmacı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algımasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

**“IRAK KÜRDİSTAN BÖLGESEL
YÖNETİMİNDE SİYASAL
GELİŞMELER VE TÜRKİYE İLE
IRAKLI KÜRTLER ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN GELECEĞİ”**

**“PROGRAM OF WORKSHOP ON
POLITICAL DEVELOPMENTS IN THE
REGIONAL GOVERNMENT OF IRAQI
KURDISTAN AND THE FUTURE OF
RELATION BETWEEN TURKEY AND THE
KURDISH IRAQIS”**

15 Ağustos 2013, Perşembe
09.00 – 17.00
Gordion Hotel
Roof Teras Salonu

Organizasyon
Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

“IRAK KÜRDİSTAN BÖLGESEL YÖNETİMİ'NDE SİYASAL GELİŞMELER VE TÜRKİYE İLE IRAKLI KÜRTLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN GELECEĞİ”

09.00 Açılış Konuşması
Hasan Kanbolat, ORSAM Başkanı

09.15-12.00 I. Oturum
Irak Kürdistan Bölgesi'nde Siyasal Yapı ve Goran Partisi'nin Yaklaşımı

Oturum Yöneticisi:
Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali Özcan, TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü

Konuşmacılar:
Dr. Latif Muhammed, Goran Partisi'nin Irak Parlamentosu Milletvekili ve Grup Başkanı
“Goran Partisi'nin Siyasi ve Halkla İlişkileri Konulu Sunum”

Yrd. Doç. Dr. Burak Bilgehan Özpek, TOBB ETÜ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
“KBY'de Demokratikleşme Sürecinin Değerlendirilmesi”

Dr. Ako Hama Karim, Goran Partisi'nin Siyasi Araştırmalar Merkezi'nin Koordinatörü
“Irak Kürdistan'ında Muhalefetin Tarihi”

Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen, ORSAM Danışmanı,
Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
“KBY'de Siyasal Dengeler ve Yakın Geleceğe İlişkin Beklentiler”

Dr. Mohamed Ali, Goran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye
“Goran Partisi'nin Irak Kürdistanı'ndaki Temel Sorunlar Karşısındaki Çözüm Önerileri”

14.15-17.00 II. Oturum
Irak'ta Siyasal Gelişmeler, Enerji ve Türkiye ile Iraklı Kürtler Arasındaki İlişkiler

Oturum Yöneticisi:
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen, ORSAM Danışmanı,
Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Konuşmacılar:
Doç. Dr. Şaban Kardeş, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü
“Türk Dış Politikası Çerçevesinde KBY ile İlişkiler”

Dr. Darbaz Mohammed, Goran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi,
Süleymaniye Üniversitesi Coğrafya Bölümü
“Yaklaşan Irak Seçimleri”

Bilgay Duman, ORSAM Ortadoğu Uzmanı
“2013 Seçimleri Işığında Irak'ta Yeni Siyasal Dengeler”

Dr. Sardar Aziz, KBY Parlamento Seçimi Goran Partisi Milletvekili Adayı, Cork Üniversitesi, İrlanda
“Türkiye ve KBY arasındaki İlişkiler”

Tartışmacılar:*
Prof. Dr. Yasin Aktay, Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) Başkanı
Abdullah Bozkurt, Today's Zaman Ankara Temsilcisi
Sinem Cengiz, Today's Zaman
Servet Yanatma, Zaman Gazetesi
Zeynep Güranlı, Hürriyet İnternet Temsilcisi
Hasan Kanbolat, ORSAM Başkanı
Dr. Tuğba Evrim Maden, ORSAM Su Araştırmaları Uzmanı
Oytun Orhan, ORSAM Ortadoğu Uzmanı
Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali Özcan, TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
Murat Özçelik, Emekli Büyükelçi ve KGD Müsteşarı
Burcu Özçelik, Cambridge Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü
Muharrem Sarıkaya, Habertürk Gazetesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin, ORSAM Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Özgür Ünlühisarcıklı, GMF Ankara Ofisi Direktörü
Prof. Dr. Hüseyin Yayman, Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü

* Soyadı sıralamasına göre

İçindekiler

I. OTURUM

Irak Kürdistan Bölgesi'nde Siyasal Yapı ve Goran Partisi'nin Yaklaşımı	7
Dr. Latif Muhammed, Goran Partisi'nin Irak Parlamentosu Milletvekili ve Grup Başkanı "Goran Partisi'nin Siyasi ve Halkla İlişkileri Konulu Sunum"	7
Yrd. Doç. Dr. Burak Bilgehan Özpek, TOBB ETÜ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü "KBY'de Demokratikleşme Sürecinin Değerlendirilmesi"	9
Dr. Ako Hama Karim, Goran Partisi'nin Siyasi Araştırmalar Merkezi'nin Koordinatörü "Irak Kürdistan'ında Muhalefetin Tarihi"	11
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen, ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı "KBY'de Siyasal Dengeler ve Yakın Geleceğe İlişkin Beklentiler"	14
Dr. Mohamed Ali, Goran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye "Goran Partisi'nin Irak Kürdistanı'ndaki Temel Sorunlar Karşısındaki Çözüm Önerileri"	15

II. OTURUM

Irak'ta Siyasal Gelişmeler, Enerji ve Türkiye ile Iraklı Kürtler Arasındaki İlişkiler	24
Doç. Dr. Şaban Kardaş, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü "Türk Dış Politikası Çerçevesinde KBY ile İlişkiler"	24
Dr. Darbaz Mohammed, Goran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye Üniversitesi Coğrafya Bölümü "Yaklaşan Irak Seçimleri"	29
Bilgay Duman, ORSAM Ortadoğu Uzmanı "2013 Seçimleri Işığında Irak'ta Yeni Siyasal Dengeler"	33
Dr. Sardar Aziz, KBY Parlamento Seçimi Goran Partisi Milletvekili Adayı, Cork Üniversitesi, İrlanda "Türkiye ve KBY arasındaki İlişkiler"	35

SÖYLEŞİLER

Dr. Latif Muhammed, Goran Partisi'nin Irak Parlamentosu Milletvekili ve Grup Başkanı	43
Dr. Ako Hama Karim, Goran Partisi'nin Siyasi Araştırmalar Merkezi'nin Koordinatörü.....	46
Dr. Mohamed Ali, Goran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye.....	49
Dr. Sardar Aziz, KBY Parlamento Seçimi Goran Partisi Milletvekili Adayı, Cork Üniversitesi, İrlanda.....	53

Hasan KANBOLAT, ORSAM Başkanı:

Öncelikle hepiniz hoş geldiniz. “Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi’nde Siyasal Gelişmeler ve Türkiye ile Iraklı Kürtler Arasındaki İlişkilerin Geleceği” başlıklı çalıştayı açıyorum. Irak Kürdistan Bölgesi ana muhalefet partisi Gorran’ın değerli temsilcileri aramızda. Gorran, 2009 yılında kurulan, yaklaşık 4 yıllık, genç bir parti. Aşiret yapısına dayanmıyor ve bu yapıyı reddediyor. Türkiye’ye sempatiyle bakıyor ve Türkiye’yle ilişkilerin geliştirilmesi gerekliliğine gönülden inanıyor. Irak

Kürdistan bölgesindeki Türkmenlere yönetimde daha fazla yer vermeyi arzu ediyor. İnsan hakları ve demokrasiye inanıyor. Böyle bir tablo içerisinde bölgede güvenin daha fazla inşa edilmesi ve mezhepsel çatışmaların arttığı bir dönemde Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi son derece önemli. Ben sözü uzatmak istemiyorum. Son olarak Türk tarafından aramızda bulunan Büyükelçi Murat Özçelik’e, Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali Özcan’a, Yrd. Doç. Dr. Burak Bilgehan Özpek’e ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Şimdi sözü I. Oturumun başlaması için Nihat Ali Hocamıza veriyorum. Buyurun.

I. OTURUM

Irak Kürdistan Bölgesi'nde Siyasal Yapı ve Gorran Partisi'nin Yaklaşımı

Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN,
TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler
Bölümü:

Ben de hepinize hoş geldiniz diyerek çalıştığınız birinci bölümünü açıyorum. Birinci oturumda ana tema Irak Kürdistan Bölgesi'nde siyasal yapı ve Gorran Partisi'nin yaklaşımı. Bu başlığın önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bölgesel dengelerde büyük

değişiklikler yaşanmakta. Kürdistan bölgesel coğrafyasında, siyasi yapısında ve ekonomisinde de büyük değişiklikler var. Doğal olarak o bölgede yaşayan insanların politik beklentileri de değişime uğramakta. Biz bu oturumda, bölgedeki genel gelişmeleri ve Gorran Partisi'nin bakış açısını inceleyeceğiz. Bu bölümdeki ilk konuşmacı Dr. Latif Muhammed. Kendisi Gorran Partisi'nin Irak Parlamentosu'nun

milletvekili ve Grup Başkanı. İkinci konuşmacı Yrd. Doç. Dr. Burak Bilgehan Özpek. Burak Bey, Kürdistan Bölgesi'ndeki demokratikleşme sürecini genel olarak değerlendirecek. Üçüncü konuşmacımız Dr. Ako Hama Karim, Gorran Partisi'nin Siyasi Araştırmalar Merkezi'nin Koordinatörü. Bize Irak Kürdistanı'nda muhalefetin tarihini anlatacak. Diğer konuşmacı Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmén. Serhay Bey Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ndeki siyasal dengeler ve yakın geleceğe ilişkin beklentiler konusunda bilgi verecek. Bölümünün son konuşmacısı ise Dr. Mohamed Ali, Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi. Mohammed Bey ise Gorran Partisi'nin Irak Kürdistanı'ndaki temel sorunlar karşısındaki çözüm önerilerini anlatacak.

Ben tekrar tüm konuşmacılara hoş geldiniz diyorum. Konuşmalar için süremiz onbeşer dakika. Sözü Sayın Dr. Latif Muhammed'e bırakıyorum.

Dr. Latif MUHAMMED, Gorran
Partisi'nin Irak Parlamentosu
Milletvekili ve Grup Başkanı:

Öncelikle ORSAM yönetimine ve katılımcı arkadaşlara çok teşekkür ederim. Bizi davet ettiğiniz için ayrıca teşekkür ediyoruz ve burada Gorran Partisi olarak değişimi ya da neler yapabileceğimizi görüyoruz. Biz Gorran partisi olarak hem Kürt bölgesi hem de Irak partisiyiz. Ben partimizin Kürdistan bölgesi meselelerin bakışı üzerinde durmayacağım, arkadaşlarım zaten bu konuda açıklamalar yapacaklardır. Ben şu anda Irak parlamentosunda milletvekili de olduğum için daha çok Irak devleti hakkında konuşacağım. Kürdistan bölgesinin

istekleri ve beklentileri ile Irak hükümetinin yaklaşımları arasında farklılıklar var. Biz Goran Partisi olarak son 4 yıldır hükümete beklentilerimizi ve halkın beklentilerini ilettik. Şimdi Kürdistan bölgesi ikinci dönemine başlıyor. İkinci döneme baktığımızda adaletli, modern bir dönem beklentisi içindeyiz. Hukuksal açıdan sivil toplumların Kürdistan bölgesinde büyük önemi var. Irak geneline baktığımızda, aslında Bağdat'ta baskı ve sıkı bir yönetim var. Geçmiş 10 yıla baktığımızda, Irak hükümetinin eline bu kadar para geçmiş olmasına rağmen halkına hizmet konusunda hiçbir şekilde karşı dönüş olmamış. Özellikle elektrik ve su hizmetleri konusunda çok kötü bir durumdayız. En önemli sorun olan güvenlik konusunda şunu söyleyebiliriz. Gün geçtikçe güvenlik daha kötüye gidiyor. Benim düşüncem bunun asıl nedeni başarısız olan Maliki'nin kendisidir. Sayın Maliki'nin şu andaki hükümeti aslında çok hızlı ve gereksiz bir şekilde oluştu. Parlamento içersinde Şii çoğunluk olduğu için açıkcası seçim çok demokratik bir şekilde ol-

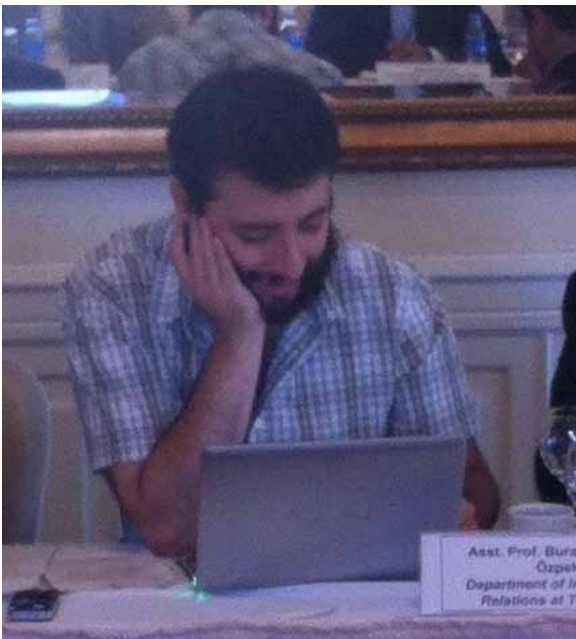
madı. Yaklaşık 89 sandalye vardı ve burada yapılması gereken şeydu hızlı bir parti ve hükümet kurulması. Sayın Maliki aslında daha çok şuna dikkat etmiş. Irak milletinden ziyade Şiileri nasıl daha çok savunacağını düşündü. Aslında hükümeti kurabilmek için Kürt grupların katkısı oldu. Sayın Maliki'nin verdiği sözleri yerine getiremeyeceğini bilmesi gerekiyordu ve günümüze baktığımızda da vaatlerin hiçbirini yerine getiremedi. Hatta 2011 yılında Şii grubunun daha çok ayaklandığını gördük. Şii gruplar daha çok elektrik ve su ihtiyacı olduğunu dile getirdiler. Bu konuda Maliki'nin 100 gün sözü çok ünlüdür. 100 gün içerisinde bir şeyler yapacaklarını ve değişimin oluşacağını söyleyerek ayaklanmaları dindirmeye çalıştılar ve sonucunda gördük ki 100 gün sonunda aslında hiçbir şey yapılmamış. Daha sonra Kürtlerle de anlaşamadığını ve sorunların yaşandığını gördük. Bunların sonucunda da hükümetin başarısızlığı ortaya çıktı. Son bir yıla baktığımızda Irak güvenliği açısından Maliki hükümeti tarafından, güvenlik konusu suistimal edildi ve daha çok can kaybına neden oldu. Sizin de bildiğiniz gibi, parlamento aslında çok güçlü değil. Maliki grubuna karşı Goran hareketi tek muhalif parti diyebiliriz. Bakanlara baktığımızda çoğu aslında koltuklarını kaybetmemek için konuşmuyorlar. Maliki hükümetine karşı hiç bir baskı yok ve oradaki bakanlığa herhangi bir baskı yok. Bu gerçekten önemli bir nokta ve bizim parti olarak da bakışımız bu şekilde. Bizim gelecek seçimdeki beklentimiz bunların yaşanmaması ve genel olarak da ülkenin düzgün yönetilmesi. Ben burada konuşmamı bitirmek istiyorum, daha çok zamanınızı almak istemiyorum ama sorunuz olursa tekrar konuşabiliriz.

Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN, TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Teşekkür ederiz. Meseleyi anlamamız açısından iyi bir başlangıç oldu. Goran Partisi'nin Irak'ın genel siyaseti hakkındaki görüşünü öğrenmiş olduk. Hem de Irak'taki hem ekonomik, hem politik hem de güvenlik açısından genel bir bilgimiz oldu. Şimdi sözü Burak Bilgehan Özpek'e bırakıyorum. Buyurun Burak Bey.

Yrd. Doç. Dr. Burak Bilgehan ÖZPEK, TOBB ETÜ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Ben bugün Irak Kürdistan'ındaki demokrasi durumunu değerlendireceğim. Dolayısıyla bölgenin karakteristiği hakkında bir sunum yapacağım. Son yıllarda akademik literatürde, Irak Kürt bölgesinin fiili bir devlet olarak tanımlandığını görüyoruz. Mesela geçen sene, en büyük uluslararası ilişkiler konferansındaki bü-

tün sunumlarda Irak Kürt bölgesi de facto devlet (fiili devlet) olarak geçti. Dolayısıyla Irak Kürt bölgesi uluslararası tanınmışlığı olan bir devlet değil fakat, kendi içinde siyasal rejimi olan bir yapı ve her siyasal yapı gibi vatandaşlarıyla olan ilişkisinde benimsediği bir yönetim şekli var. Irak Kürt bölgesinde demokrasi kavramının çok tartışılmasının nedeni, coğrafi olarak avantajlı olan bir bölgenin, demokrasi kavramını kullanarak uluslararası aktörlerle ilişki kurup kuramayacağı. Çünkü bu konuyu çalışan önemli yazarlar demokrasinin Kürdistan için en önemli değer olduğunu söylüyorlar. Gerçekleştirdiğim çalışmalarda demokrasinin de facto devletlerin tanınması için bir koşul olmadığı sonucuna ulaştım ama bu tarz de facto devletlerin diğer devletlerle kurdukları ilişkilerin aşamaları var. Bu tanınma olmasa bile, ilişkilerin iyi olup başka aktörlerle işbirliği yapabilecekleri durumlar var ve bu işbirliği onların bölgedeki özerkliklerini muhafaza etmelerini beraberinde getiriyor. Özellikle merkezi hükümetin daha az demokratik olduğu durumlarda, Irak örneğinde, fiili devletler için demokrasi daha çok önem kazanıyor. Dolayısıyla Irak Kürdistanı'nın demokratikleşmesi onun siyasi geleceği açısından önemli bir gelişme. İkinci olarak demokrasi kavramı Irak Kürt bölgesinin diğer aktörlerle olan ilişkilerini belirliyor, çünkü iktidarın sistemli ve aktif bir şekilde denetlenmediği yönetimlerde, yönetimler daha agresif bir dış politika benimserler. Muhalefet ve demokratik hayat bu agresif dış politikanın daha temkinli bir hale gelmesine sebep olabilir. Üstelik ilişkilerin karmaşıklaştığı bir dünyada yaşıyoruz, muhalefet partileri başka ülkelerle

ilişkiler kurabilirler ve böylece iktidarı, yönetimi dengeleyebilirler. Bu noktada, Irak Kürt bölgesini bu çerçevede değerlendirebiliriz.

Burada sormamız gereken soru şu: Irak Kürt bölgesinde mevcut demokrasi durumu nedir ve bu demokrasi durumu onun dış politikasını nasıl etkiler? Ben demokrasiyi 4 parametre üzerinden tanımlıyorum. Birincisi seçim süreçleri, seçimlerin adil ve özgür olabilmesi. İkincisi temel insani hakların anayasal garanti altına alınmış olması. Üçüncüsü yönetimin sistematik bir şekilde yargı tarafından denetlenmesi. Dördüncüsü ise, serbest piyasa ekonomisi. Bu dört parametreyi teker teker incelediğim bir saha çalışması yaptım. Irak Kürt bölgesinde, Amerikan işgali sonrası yapılan seçimlerde bazı şikayetler olduğunu gördüm. Mesela İslami partiler 2005 seçimlerinden önce saldırıya uğradıklarını iddia ettiler. 2009 yılında Goran Partisi yetkilileri ile görüşüm ve bu görüşmelerde kendilerine destek veren devlet görevlilerinin terfi ettirilmediğini, maaşlarının kesildiğini ve dolaylı olarak hükümetin baskı yaptığını iddia ettiler. Ancak iktidar kanadıyla görüştüğüm zaman onlar Saddam Hüseyin dönemiyle karşılaştırıldığında bir ilerleme olduğunu, partilerin özgürce propaganda yapabildiklerini ve sürecin sorunsuz işlediğini iddia ettiler. Bu konuda uluslararası sivil toplum kuruluşları ve üniversitelere de sorular sordum. Bu kesimlerden gelen insanlar çok partili hayatın Kürdistan'da yerleşmekte olduğunu ancak KDP ve KYB'nin devletle bütünleştiğini, ekonomik kaynakları kontrol ettikleri için dolaylı olarak bir baskı kurduklarını ve süreci etkilediklerini söylediler.

İkinci parametre olan, temel insan hakları konusunda da birçok sorun tespit ettim. Özellikle ifade ve basın hürriyeti konusunda önemli sıkıntılar var. Mesela muhalif kanada yakın bir gazete yayımladığı bir makaleden dolayı ağır bir maddi ceza ödedi. Sivil toplum kuruluşu temsilcileri ise hükümetin eleştirilmediği sürece ifade hürriyeti olduğunu söylediler. Bu tip örnekler çoğaltılabilir.

Yürütme üzerinde sistematik denetleme ya da yargının bağımsızlığı, yargının denetimi konusunda da özellikle uluslararası raporlar var. Kürt bölgesinde iç güvenlikten sorumlu asayiş kurumu hakimlerin emriyle değil, hakimlerin asayiş emriyle karar verdikleri söyleniyor. Yine örnekler çoğaltılabilir.

Serbest piyasa ekonomisi konusunda çok temel problemler tespit ettik. Hükümet toplam çalışan nüfusun %90'nını istihdam ediyor. Yani çalışanların %90'nının maaşını hükümet veriyor. Kürdistan TV çok önemli bir rolde bu noktada. Bu kanal seçimlerden bir gece önce tamamı ile Barzani yanlısı yayın yaptı. 1970'li yıllardan siyah beyaz görüntüler yayınladılar. Yetkililerin ifadelerine göre bu kanal Kürdistan bölgesinin bütçesinden finanse ediliyor.

Bu noktada hakkı da teslim etmek gerekirse, Irak Kürt yönetimi uluslararası kamuoyunun tepkilerine açık bir konumda. Uluslararası kamuoyunun baskısı Irak Kürt bölgesinin politikalarını değiştirebiliyor ve bu konuda atılmış bazı adımlar var. Ben dolayısıyla Irak Kürt bölgesini ne demokratik ne otokratik, arada kalmış bir

rejim olarak tanımlıyorum. Bu dış politika açısından en tehlikeli dönemdir, çünkü yönetici elitlerin değişme ihtimali olduğu bir dönemdir ve rekabet eden partiler popüler destek sağlamak için milliyetçilik gibi agresif dış politika gibi argümanları kullanabilirler. Bu noktada bir dezavantaj bir de avantajımız var. Avantajımız Goran hareketinin liberal ve demokratik bir söylem benimsemesi, bunun yerine daha agresif ve milliyetçi bir politika izleyebilirlerdi, bunu yapmadılar. Ama bir de dezavantajımız var, bu da mevcut yönetimin Bağdat ile olan gerilimi. Yönetim bu gerilimi milliyetçi bir seferberliğe dönüştürerek kendi iktidarını sağlamlaştırmak istemektedir. Çünkü bu tip güvenlik sorunlarının yükseldiği dönemlerde yönetimler birlik ve beraberliğe her zamandan daha fazla ihtiyacımız var derler. Bu onları hem iç hem dış politikada daha agresif ve denetimsiz kılar. Teşekkür ediyorum.

Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN, TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Burak Bey bize merkezi hükümetler antidemokratik ise de facto devletlerin demokrasiyi benimseyerek uluslararası alanda destek bulabileceklerini söyledi. Bölgesel Kürt coğrafyasındaki demokrasiyi dört farklı parametreyle anlamaya çalıştığını söyledi. Bunlar; seçim, temel haklar, yönetimin yargıca denetlenmesi ve serbest piyasa ekonomisi. Bu parametrelere göre Kuzey Irak Kürt Yönetimi'nin ne demokrat ne de otoriter, tam ikisinin arasında olduğunu söyledi. Dış politika konusuna da dikkat çekti. Goran hareketinin liberal ve demokrasiyi ön plana çıkarmasının bir avantaj olduğunu söyledi. Öte yandan bölgesel yönetimi ve Bağdat yönetimi arasındaki

ilişkilerin gerilmesinin demokrasinin gelişimini engelleyebileceğini söyledi. Kendisine teşekkür ederiz. Şimdi sunumunu yapmak üzere sözü Dr. Ako Hama Karim'e bırakıyorum. Kendileri bize Irak Kürdistanı'nda muhalefetin tarihini anlatacak.

Dr. Ako Hama KARİM, Goran Partisi'nin Siyasi Araştırmalar Merkezi'nin Koordinatörü:

Teşekkür ederim. Benim burada açıklamak istediğim Kürdistan bölgesinin siyasi ve tarihi konusunda gelişmeleri. Siyasette pozisyon çok önemlidir, eğer pozisyonunuz yoksa çok bir şeyi tartışamaz, planlayamazsınız. Demokrasiye burada 2 temelde bakabiliriz. Yapabildiklerimiz ve planlayabildiklerimiz. Eğer doğru düzgün bir planlama yoksa, hükümet ilerleyemez ve çok faydalı olamaz. Burada Kürdistan hükümetine de baktığımızda, planlı ve programlı bir şekilde ilerlemiyor, o yüzden çok güçlü diyemeyiz. Ben burada size kısaca anlatmak istiyorum. İlk noktada şunu söylemek istiyorum, sizlere de soruyorum 1992

ile 2005 arasında Kürdistan bölgesinde çok iyi bir planlama oldu mu? 1921 den 2005'e kadar 'Kürt' her zaman hükümete karşı olmuştur. 1991'de bir ayaklanma. Bütün Irak bölgesinde bu ayaklanmalar kendini gösterdi. Uluslararası örgütlerin de yardımıyla Kuzey Irak'ta bir güvenli bölge oluştur. Kuzey Irak'ta yönetimin oluşturulmasına 866 sivil toplum örgütü yardımcı oldu. Kürt hükümeti 1991'de kurulmasından sonra önemli haklara sahip olmaya başladı, hükümet kurma gibi. Hatta bununla birlikte, Kürt bölgesinde demokrasi adı altında 1992'de seçimler yapıldı. 8 Kürt 4 tane de azınlık partisi katı. Bu seçimlerin çok sağlıklı yapıldığını söyleyemeyiz ama Kürt toplumu için önemli tabi. Bu seçimde oyların yüzde 70'ini alan partilerin mecliste hükümet kurabileceği söylendi. 2 parti parlamentoya girdi ve burada da sandalyeler yarı yarıya paylaşıldı. Burada da şunu gördük, doğru düzgün seçim sonucuyla oluşmayan bir parlamento ve sadece 2 partinin hakimiyeti. Bu yüzden hiç bir sonuca ulaşamadı. Üçüncü bir parti vardı, İslam örgütü adı altında oda çok oy alamadı. Kürdistan İslami Hareketi dediğimiz parti, demokrasiyle uyuşmuyordu, hatta demokrasiyi ret ediyordu, tamamen Cihat anlayışı hakimdi. Planlara göre 1995 yılında bir seçim yapılacaktı, ama 1995 yılında iç savaş çıktı. O yüzden seçim yapılmadı. Hatta ki KDP Irak hükümetinden yardım alıp, tekrar Kürdistan bölgesini işgal etti. Kürdistan bölgesinde, özellikle Erbil'de siyasi yenileme ve siyasi planlama içerisine girilmişti. Bunlar komünist partisi ile İslam partisi adı altında 2 parti de KDP'ye katılıp kendi haklarını savunmaya başladılar. Süleymaniye hükümetinde de Sosyal Demokrat Partisi katıldı ve onlarda

haklarını savunmaya başladı. Şunu kısaca söyleyebiliriz, 1991'den 2005'e kadar tam olarak siyaset yapılmadı, bölgesel siyaset yapıldı. Daha sonra şunu gördük, İslami örgüt kuruldu, İslami dediğimiz partilere ayrıldı. Ben şunu söyleyebilirim, yaklaşık 30 yıllık 'Kürt siyaseti' sadece hep hükümete karşı direnç gösterdiği için sağlam bir planlaması yoktu, yani planlamada bir sıkıntı vardı. Daha doğrusu tecrübesi olmayan bir siyasetti. KDP ve KYB daha çok bir çekişme içerisinde oldu. Birbirlerini sadece öldürmekle kalmadılar. Birde, 2005-2009 yılları arasındaki çok siyaset yapıldığını söyleyemeyiz. Ama burada bir siyasi hareket süreci başlamıştır. 2003'te Amerika Irak'ı işgal ettikten sonra, tekrar yeni bir anayasa düzenlendi. 2005 yılında Irak genelinde seçim yapıldı, hükümet kurulmasına karar alındı. 2005 yılında da seçim yapıldı, iç savaş olmasını engellemek için, tüm Kürtler Kürdistan'da birleşip de tek parti adına katılmak istediler. Daha sonra tek hükümet adı altında kurulabilecek hükümetin kurulmasını planladılar. Barzani liderliğinde yapılan bir siyasetti ki orada da aslında çok planlı programlı değildi. 2005-2009 yılları arasına baktığımızda buradaki partilerin aralarındaki çekişmeler daha çok öne çıkmaya başladı. Yazarlar, akademisyenler 2005-2009 yılları arasında da bir şeylerin ilerlemediğini gördüler. Bir grup kuruldu. Bu grup tarafından Süleymaniye bölgesinde bir fikir bir yol sunuldu. Burada bir değişime yol açmak istediler. Bu grup, aslında demokrasiyi ve neler yapılmalı bunu düşünmek istediler. O süre içerisinde, yanlış medya vardı, daha sonraları çok yönlü medya ortaya çıktı. Böylece, medyada biraz daha ses getirmeye

başladı, birkaç radyo açıldı bununla birlikte birkaç dergi, kanal açıldı. Burada bir sivil toplum örgütü kuruldu.

Burada insanların sadece insan haklarını savunmasını istediler, yani çok siyasi bir hareket değildi. Bununla ilgili ayaklanmalar oldu ama KDP tarafından ya da diğer Kürt grupları tarafından izin verilmedi ve bu kişiler susturuldu. Burada şöyle bir şey oldu, geçici dediğimiz bir grup da çıktı, bunlar tam düşünce bazında destek veriyordu çıkan örgüte.

Neşirvan Mustafa tarafından bu örgütün liderliğini üstlendi. Yapmak istedikleri özgürlük hareketi, özgürlüğü hem hükümet içerisinde hem de hükümet dışarısında sağlamaktı. Burada da şunu gördük, Süleymaniye bölgesinde daha çok insani olarak yapılacak şeyler talep edildi. Neşirvan Mustafa bu süreçte KYB'den çekildi, kendi kurduğu grubun başına geçti. Bunların hepsi temel olarak 2009 yılında yapılan bir hareketin başlangıcı olmuştu. Şuna kısaca değinmek istiyorum, Goran nasıl kuruldu? Nasıl bir süreç içerisinde ilerledi? Açıkçası insan hakları eksikliği ile insanların demokrasi içerisinde yaşamadıklarını söyleyebiliriz. Bunlarla ilgili çok sorun olabilir, hükümetin halkına yardım etmediğini, destek çıkmadığını söyleyebiliriz, bunların çoğunu bahsedebiliriz ama arkadaşlarda bahsedeceğinden ben değinmek istemiyorum. Ben 2009 yılından itibaren planlanmayı da doktora bırakıyorum. 25.07.2009'dan itibaren bir planlama ve teşkilatlanma oluştu. Burada 15 liste vardı, parlamentoda 100 sandalye sahip olma hakkı vardı. Kürt Parlamentosu için 100 sandalyeden 25'ini elde etti.

Burada KDP ile bir birleşme sonucu 59 sandalye elde ettiler. 2009 seçiminde KYB ile KDP'nin oy yüzdesine baktığımızda yüzde 40'lık bir düşüşe yol açtı. Burada İslam Hareket Partisi ile diğer partiler bu farkı yarattı. Goran ile birlikte buradaki muhalif hareketin toplam 35 sandalye sahip oluyor. Parlamantonun 1/3'ne sahip oluyor.

3 partiden istekte bulundular, ama o 3 parti de herhangi bir şekilde hükümette girmedi. Bu 3 parti dediğimiz parti Goran Hareketi ile İslam Hareket ve Kürdistan İslami Birliği birlikte bir değişime yol açmak istediler. Burada bir değişimin olmasını istedikleri için ilk başta parlamentoya girmediler. Bu da muhalefetin yokluğuna yol açtı. Hükümet istediği şekilde istediğini yapıyordu. Daha öncede bahsettiğimiz gibi hükümet burada insan hakları öncelik olmakla, buradaki farklı sorunları bastırmak istiyor. Söyleyeceklerim daha çok aslında ama burada bitirmek istiyorum. Kısaca söylemek gerekirse, Goran Hareketi, değişikliği ve insan haklarını savunur bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN, TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Dr. Ako Hama Karim'e teşekkür ederiz. Kürt bölgesindeki muhalefet tarihini öğrenmek tartışmalar için iyi bir başlangıç noktası oldu. Kürtler Irak siyasetinin daimi muhalifi iken kendi yönetimini kurduktan sonra kendi içinde muhalefet üretmeye başladı. Bu kaçınılmaz bir durum. Sayın Karim bize bu muhalefeti üç ana döneme ayırarak açıkladı. 1921-1991 dönemi Kürtler Bağdat yönetimine muha-

lif, 1991-2005 arası muhalefetsiz bir Kürt siyaseti, 2005-2009 arasında ise demokrasinin olgunlaşmasına bağlı olarak kendi içlerinde olgunlaşmaya başlayan muhalefet. Bunun da değişim ve insan hakları talepleriyle ilgili olduğunu ifade etti. Bu bölümde sözünü Dr. Serhat Erkmen'e bırakıyorum. Serhat bize Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ndeki siyasi dengeleri anlatacak. Ve bir anlamda Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin falına bakacak.

**Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN,
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran
Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı:**

Söyleyeceklerimi basit bir şekilde söyle telaffuz edebilirim. Benim görebildiğim kadarıyla, Irak'ın işgalinden sonra Kuzey'de denklem iki parti arasındaki işbirliğine dayanıyordu. KDP ve KYB savaşmak yerine birlikte hükmetmeyi tercih ettiler. Fakat bu hükümeti kurarken diğerlerini de sistemin dışına ittiler. Kendi aralarında pek çok sorun oldu, daha önce arkadaşlarımızın bahsettiği gibi Süleymaniye ve Erbil'de birer hükümet vardı. Bunların, bakanlıkların bir araya getirilmesi pek çok sorun çıkarttı. Ama bütün bunlara rağmen, ortak hükümeti kurmaya devam ettiler. Bunun temelinde birbirlerine yakın güçte oldukları, yani her ikisinin de neredeyse eşit güçte oldukları düşüncesi yatıyordu. Ne zaman KYB'den ayrılanlar oldu ve 2009'da Goran partisi seçimde başarı elde etti, bütün bu denge dağıldı. Ondan sonra KDP ile KYB arasında gerçekten sorunlar çıktı. KDP kendisinin daha güçlü olduğunu, KYB'nin daha zayıf olduğunu ve bu yüzden paylaşımların eşit olarak yapılmaması

gerektiğini söyledi. KYB ise KDP'nin kendileri olmadan hükümet olamayacağını onlara defalarca belirtip, eşitlik bozulursa ortaklık da gider dedi. Dolayısıyla ben Goran'ın 2009 seçimindeki başarısını sadece 25 tane milletvekili ve parlamentoda denetim sağlaması olarak görmüyorum. 2009'da Goran'ın başarısı öyle bir etki yarattı ki, bugün seçimlerde KYB ve KDP ayrı. Bu yüzden önümüzdeki seçime ilişkin beklentileri de bu yeni dengeler üzerine kurmak gerekiyor. Seçimden önce ittifak yapıp 50-60 milletvekiline sahip olmak başka bir şey, seçimden sonra seçime ayrı gidip 50-60'ı bulmak başka bir şey. Büyük ihtimalle bu seçimin birincisi KDP olacak. Kuvvetle muhtemel, en çok oyu alacak ikinci parti de Goran olacak. Sonra KYB ve diğerleri gelecek. Şimdi burada, yeni bir sistemin, yeni bir dengeyin oluştuğuna şahit oluyoruz. KDP artık tek başına bütün Iraklı Kürtlerin lideri olamayacağını ya da bütün siyasal sistemi kontrol edemeyeceğinin farkında. Ama bir şeyin daha farkında ki Goran dışındaki tüm partiler iktidarda onunla işbirliği yapmaya can atıyorlar. Çünkü KDP iktidardan düşmeyi göze alamaz ve iktidarda kalmak onun birinci hedefi olacaktır. Dostlarım kızmasınlar ama, şu anda Goran'da iktidardan ziyade muhalefetin nasıl yapılacağını biliyor. Dolayısıyla onların da iktidar olabilmek için verecekleri tavizler konusunda benim şüphelerim var, yani iktidar olabilmek için çok büyük tavizler verirler mi o konuda şüpheliyim. KYB'ye baktığımızda onlar da iktidarda kalmak zorunda, çünkü muhalefette kalırlarsa bir sonraki seçimde onları muhtemelen göremeyeceğiz. İslami partilerse,

iktidarda olmayı tercih ederler, ama muhalefette kalırlarsa da onlar için hayati sorun değil. Yani karşımızdaki tablo şöyle, KDP ve KYB'nin ortak hükmettiği diğerlerinin muhalefetini umursamadığı dönem sona ermiştir. Ama azınlık sandalyelerini KDP kontrol ettiği sürece, parlamentonun yaklaşık yarısını tek başına kontrol ediyor demektir. Dolayısıyla, önümüzdeki seçim bence 2013'ten sonra önümüzdeki 5 sene hangi partilerin ayakta kalabileceğini, hangilerininse belki tarihten silinip belki de çok zayıflayacağını gösterecektir. Yani Goran KYB'nin yerini mi alacak yoksa başka bir formda başka bir parti mantığıyla mı ilerleyecek? Bunu bu seçim gösterecek. Son olarak, ben kişisel olarak Goran'ın yeni bir KYB olacağını düşünmüyorum, başka bir parti olacak. Yani KDP-KYB birliği yerine KDP-Goran hepsini yönetir diye bir şey olacağını düşünmüyorum.

**Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN,
TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler
Bölümü:**

Serhat Bey'e teşekkür ederiz. Burada önemli olan 2009 seçimlerindeki denge durumunun Goran Hareketi tarafından bozulmuş olması. Önümüzdeki seçimde yine KDP'nin çoğunluğu sağlayacağını, Goran Hareketi'nin ikinci olacağını söyledi. Fakat hükümeti kurma konusunda KDP'nin elindeki imkanları bırakmak istemeyeceğinden söz etti. Önümüzdeki seçimin çok önemli olduğunu, gelecek yıllarda Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin siyasi resminin nasıl olacağını bu seçimin belirleyeceğini söyledi. Ama zamanın ruhunun Goran Hareketi'ni de etkileyip onu da dönüştüreceği-

ni söyledi. Şimdi sözü Dr. Mohamed Ali'ye bırakmak istiyorum. Sayın Ali bize Goran Partisi'nin Irak Kürdistanı'ndaki temel sorunlar karşısındaki çözüm önerilerinden bahsedecek.

**Dr. Mohamed ALİ, Gorran Partisi
Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi,
Süleymaniye:**

Kürdistan bölgesine olan ilgi ve alakanız için hepimize teşekkür ederim. Konuşmamın konusu Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne (KBY) genel bir bakış ve bölgedeki temel sorunlara Goran'ın çözümleri. Goran'ın çözümlerine başlamadan önce KBY'deki temel sorunları ele almalıyız. Basit olarak ele alırsak ülkelerde başlıca iki tür problem vardır; iç ve dış sorunlar. Burada iç sorunları ele alacağım. KBY'deki sorunları 7 başlık altında topladım.

İlk sorun güçler ayrılığı. Yasama, yargı ve yürütmenin ayrımı. KBY'de bu üç gücü ayıran gerçek ve derin bir sistem bulunmamaktadır. Bunlar iç içedir ve çeşitli parti, birey ya da gruplar

tarafından müdahale edilmektedir. Mesela bağımsız bir yargı sistemimiz bulunmamaktadır. KBY'de eski yargıç olan Latif Bey'in bu konuda birçok deneyimi vardır. Yargı sistemi ve yargıçlar bağımsız değiller. Bunun çözümünün güçler ayrılığından geçtiğini düşünüyorum. Bu da KBY'deki belirsizliği önler.

İkinci sorun ise partilerle hükümet arasındaki ilişki. KBY'de şu esprî sığa yapılır: "Hükümet partinin işçisidir." Yani hükümet KDP ve KYB'nin işçisidir. Çünkü KDP ile hükümet arasında bir ayrım yok. KDP hükümet; hükümet de KDP ve KYB'dir. Hepsi aynı. Bence bunu asıl sebebi KDP ile KYB arasındaki stratejik anlaşma. 2005'te aralarında stratejik bir anlaşma imzaladılar ve bu da KBY'de yönetimi değiştirdi. Bu anlaşmadaki

önemli noktalardan biri devlet yönetiminin paylaşımı. İki tarafın birbirlerinin hatalarına ve yan etkilerine sessiz kalması üzerinde bir anlaşma var. Bu bence iki parti arasındaki modern rekabetin sonucu. Bir ülkede iki büyük parti olduğunu ve birbirlerinin yaptıklarına sessiz kalacakları bir anlaşma imzaladıklarını düşünün. Örneğin; Amerika'da demokrat parti ile cumhuriyetçi partinin aralarında bir anlaşma imzaladıklarını ele alın. Bütün medya ve politikacılar ülke yönetiminde politik bir rol sahibi olacaktır. Bence bu da başka bir soruna yol açıyor. Arapçası «soltahü» olan bu terimi biliyorsunuzdur. KBY'de de böyle bir durum var. Teknoloji, kolonileşme ve hükümetin idaresi üzerinde ciddi bir kontrol vardır. Medya alanında bakılacak olursa, KBY'de 700 tane gazete, 250 radyo ve TV kanalı var. Bunların

neredeysse yüzde 98-99'u KDP ve KYB tarafından tekeleştirelmiş. Bunlar KDP ve KYB tarafından desteklenmekte geri kalan yüzde 1-2'lik kısım da ya bağımsız ya da muhalefet partilere ait. Şimdi bu yüzde 98'lik kısmın iki ana parti tarafından tekeleştireldiğini ve bunların kamu bütçesi tarafından finanse edildiğini düşünün.

Goran'ın KBY ile ilgili sorun olarak dile getirdiği başka bir konu da merkezileşmedir. Biz özerkleşmeyi savunuyoruz. Merkezileşme algısı, KBY'deki partiler üzerinde geçmişe dayanan bir olgudur. Çünkü KYB ve KDP'nin solcu ve devrimci bir geçmişi vardır. Bu partiler sağlam bir merkezileştirmeyi savunurlar. Biz ise hükümetin iç yönetimi konusunda özerkleştirmeyi savunuyoruz. Bu yolda ilerlenildiği takdirde herkes bundan faydalanacaktır. Hatta azınlıklar ve küçük şehirler bile. Bu ayrıca kamu hizmetlerinde de iyileştirmeye yol açacaktır.

Dördüncü sorun ise yolsuzluk ve sosyal adalet. Yolsuzluk KBY'de sadece bir vaka değil, bir süreçtir. Yolsuzluk kurumsallaştırılmıştır. Goran Hareketi olarak kurumsallaştırılmış yolsuzlukla karşı karşıyayız. Bu durum bir ya da iki kişi yüzünden değil, bunu çözmesi oldukça zor. Goran Hareketi'nin yolsuzluk ve sosyal adalet üzerine askeri, sağlık ve eğitim alanlarını da içeren 6 projesi bulunmakta. Bu projeler yayınlandı. Maalesef KPD ve KYB bunları pek dikkate almıyor. 2 yıl önce bu projeleri onlara sunduk, sanal alemde bile yayınladık. Biraz önce de bahsettiğim gibi, KBY'deki bu yolsuzluk sorunu, bazı insanlar tarafından tartışılan ve yönetime geçtiğimizde bununla nasıl başa çıkacağımızı da sordukları çok sıradan bir sorun. Bence bu Go-

ran için önemli bir sorun olacak ve Goran bu sorunu çözmek için hazırlanıyor.

Son noktaya geçmeden önce, bir başka nokta da KBY'deki politik sistem. KBY'deki politik sistemin Fransa'daki gibi yarı başkanlık sistemi mi, başkanlık sistemi mi yoksa parlamenter sistem mi olduğu belli değil. Goran olarak politik sistemin parlamenter sistem olması gerektiği düşüncesindeyiz, başkanlık sistemi ya da diğeri değil. Ama şu an hangi sistem var bilmiyoruz. KDP ve KYB'nin sistemine göre bakacak olursak başkanlık sistemi var gibi görünüyor ama ortada bununla çakışan bir takım özellikler var. Ülke, toplum ve bölge olarak bence başkanlık sisteminden yararlanmıyoruz. Mısır'daki Mübarek gibi, Libya gibi örnekleri gösterebiliriz. Parlamenter sisteme ihtiyacımız var. Çünkü KBY yeni bir hükümet, geçiş döneminde ve demokrasi aşamasında. Goran Hareketi olarak başkanın gücü ile ilgileniyoruz. Barzani'nin çok yetkisi var; mesela oğlunu ve yeğeni atayabiliyor. Oğlu ulusal güvenlik biriminin başında ve yeğeni Neçirvan Barzani de başbakan. Yeğeni aynı zamanda üvey oğlu sayılır. Neçirvan, Mesut Barzani'nin kızı ile evli. Bu çok önemli bir durum. Çünkü Barzani'nin, oğlunun ve yeğenin yetkileri kimseye bağlı değil ve şeffaflık da yok. Goran olarak biz başkanın yetkilerinin kısıtlanmasından yanayız. Barzani ile kişisel bir sorunumuz yok, bu durum diğer başkanlar için de geçerli olacak. Başkası başkan olsa aynı durum onun için de geçerli olacak. Biriyle bir sorun yaşıyor olursak onu yönetimden alır, yerine bir başkasını koyarız ve onun da yetkileri aynı olur. Böyle bir

şey bizim gündemimizde yok. Bizim gündemimizde başkanın yetkilerinin kısıtlanması ve parlamentoya bağlı olması var. Barzani, son 4 yılda parlamentoya sadece yemin etmek için geldi. Goran olarak, parlamenter sistemin güçlendirilmesini, parlamentonun etkinliğini istiyoruz.

Son kısım ise toplumla ilgili. Goran olarak liberal demokrasiye inanıyoruz; çünkü bizce demokrasi hükümeti yönetmek, politik sistemi yürütmek içindir. Biz liberal demokrasiye inanıyoruz. Çünkü KBY ve Irak toplumu olarak bireysel özgürlüğün yetersiz olduğu kanısındayız. Biz bireysel özgürlüğü, her bireyin kendi hayatını seçmesini ve özgür olmasını destekliyoruz. Bu, partilerin insanların seçimlerine karışmasını engellemeye yarayacaktır. Çünkü şu an partiler insanların seçimlerine müdahale ediyor. Yani biz müdahaleyi sınırlandırmak istiyoruz. Biz ne istediğimizi bildiğimizi düşünüyoruz. Hükümeti nasıl etkinleştireceğimiz ve hükümetle ilgili konular üzerinde birçok gündem oluşturduk. Hem iç hem de dış alanlarda, seçimler için birçok eylemimiz bulunmakta. Teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN, TOBB ETÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Mohamed Ali'ye teşekkür ediyorum. Ne istediğini bilmek hedefe varmayı kolaylaştırıyor. Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin temel problemlerinin aslında evrensel problemler olduğu konusunda görüşümüz ortaya çıktı. Özellikle kuvvetler ayrılığı, parti-hükümet ayrılığı, otoriterizm, merkezleşme problemi, yolsuzluk ve son olarak bireysel hak ve özgürlükler. EN

azından bu problemlerin nasıl çözüleceğine dair temel standartlar konusunda masanın etrafındakilerin temel bir fikri var. Bu sunumla konuşmalar sona ermiş bulunuyor. Şimdi tartışma bölümüne geçiyoruz.

Dr. Latif MUHAMMED, Gorran Partisi'nin Irak Parlamentosu Milletvekili ve Grup Başkanı:

Öncelikle Burak Bey'e açıklamalarından dolayı teşekkür ederiz. Bizi Bağdat hükümetinden bağımsızız. Biz kendi kendimizi yönetiyoruz. Irak Parlamentosu'nda Kürt grupları var. Bu grupların arasında biz ayrıyız. Onlarla aynı grupta değiliz. Bağdat Hükümeti üç bölüme ayrılıyor; Kürtler, Şiiler ve Sünniler. Maliki bize; Barzani ile anlaşarak girebileceğimizi Kürtlerin Bağdat hükümetindeki payına dahil olabileceğimizi söyledi. Biz de buna karşı çıktık. Biz kendi hakkımızı istedik. KDP bize hakkımızdan fazlasını verdi. Ancak biz bunu da kabul etmedik. Tek hakkımız olduğunu söyledik. Bizi Kürt grubundan ayırmalarını istedik. Biz Maliki ve Barzani arasında yaşanan sorunlardan dolayı geri çekilmek zorunda kaldık. Geri adım atmamızın nedenini ise şöyle açıklayabilirim. Ben bizzat Maliki'yle konuştum. Bu durumu kendisine izah ettim. Kürtlerin kendisini Saddam gibi düşman bellediğini söyledim. Çözüm olarak medyaya Kürtler için olumlu mesajlar vermesi gerekliliğinin altını çizdim. Ancak beni dinlemedi. Silahlı güçlerini sınıra kadar getirdi. Biz Kürt Bölgesi'ndeki hükümet ve Bağdat hükümetinin arasındaki sorunların bitmesini istediğimiz için geri adım attık. Amacımız halkın güvenliğiydi. Burak Bey'in demokrasi adına belirttiği dört madde çok yerinde maddelerdi.

Son olarak Serhat Bey'in baktığı fal, sahtekarlık yapılmazsa doğru çıkacaktır. Ancak hile, sahtekarlık seçimlerde bir sistem haline gelmiştir. Her iki partide bu konuda uzmanlaşmış ve sistemleşmiş durumdadır. Belki bu durum olmasa Goran Hareketi KDP'den bile daha fazla oy alabilir.

**Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN,
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran
Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı:**

Sayın Talabani artık hasta yatağında. Yani siyaseten yok. Size göre bu durum KYB'yi nasıl etkileyecek? KYB birliğin koruyabilecek mi? Yoksa seçimden sonra bir kısmı ayrılıp KDP ile işbirliği mi yapacak?

**Murat ÖZÇELİK, Emekli
Büyükkelçi ve KGD Müsteşarı:**

Bu soruya şunu da ilave etmek istiyorum. Goran Partisi'nin KYB'ye bakışı ve stratejisi nedir? Talabani'nin siyaseten olmadığını ve yönetimde de KYB'nin olduğunu söylüyorsunuz. Bu şartlar altında sizin izleyeceğiniz strateji nedir?

**Dr. Ako Hama KARİM,
Gorran Partisi'nin Siyasi
Araştırmalar Merkezi'nin
Koordinatörü:**

Öncelikle Serhat Bey'in sorusuna cevap vereceğim. Biz KYB'nin gittikçe güç kaybettiğini görüyoruz. Uzun vadede söylediğiniz gibi bir bölünme olur ve hatta tamamen silinebilir. Şu açıktır ki KYB kendi içinde birlik sağlayamamıştır. Gücü ve diyalogu yoktur. KYB kendi içinde dört gruba

ayrıldı. Bir grubu Hero Han, bir grubu Erbil cemaatiyle birlikte Kosrat Resul, diğer grubu da Berham Salih yönlendiriyor. Berham Salih'in KYB içinde çok gücü yok ama medyada güçlü. Bu nedenle öne çıkıyor. Bu üç grup daha fazla öne çıkan gruplardır. Bu grupların iletişim açısından ve maddi olarak güçleri var. Medyaya bir birliğin olduğunu yansıtmak istiyorlar ama bu gerçeği yansıtmıyor. Dördüncü grupta ise küçük küçük gruplaşmalar var. KYB için "gövdesi olup kafası olmayan bir parti" benzetmesi yapabiliriz. KDP, KYB ile muhatap olmak istediğinde muhatabının kim olduğunu bilmiyor. KYB'nin güç kaybetmesinin bir diğer nedeni ise maddi olarak tamamen KDP'ye bağlanmış olmasıdır. Buna ek olarak İran'daki bir gruptan da destek almaktadırlar. Ticari olarak destek gördükleri gruplar sayesinde hala bütün olarak kalabilmektedirler. Bana göre gün geçtikçe daha da zayıflayacak ve küçük bir parti olarak kalacaktır.

Murat Bey'in sorusuna gelecek olursak, biz KYB'nin yöneticileriyle değil tabanıyla muhatabız.

Burak Bey'in ne tam demokrasi ne tam otokrasi sözüne katılıyoruz. Kürdistan şu an demokrasiye geçiş evresinde. Burada iki açı var. İlki KDP ve KYB'nin demokrat olup olmadıkları. Şu anki süreç göstermelik bir süreç mi? Rusya'yı da örnek alabileceğimiz gibi göstermeliktir. Demokrasi diyebilmemiz için Burak Bey'in açıkladığı maddeleri yerine getirmemiz gerekli. KYB ve KDP'nin arasındaki demokrasi oyunu acaba gerçek olacak mı?

Yoksa rol olarak mı kalacak? Goran Hareketi'nin hedefi demokrasiyi benimsemek ve Kürdistan bölgesine yansıtılmak.

Serhat Bey'in baktığı fala gelirsek; biz geleceğin partisiyiz. Bu seçimlerde de çok oy almayabiliriz belki. Ama şundan eminiz ki gün geçtikçe güçleneceğiz. Goran Hareketi'nin içine bakacak olursak kültürlü ve değişime açık insanları görürüz. Son dört yılda birçok başarı elde ettik. En önemlisi halkı uyandırabildik. Halk daha önce demokrasinin ne olduğunu, hakkını aramayı bilmiyordu. Goran Hareketi halkı uyandırdı ve haklarını nasıl savunabileceklerini gösterdi. Biz Kürdistan bölgesinde refahın ve demokrasinin sağlanması için elimizden ne gelirse yapmaya devam edeceğiz.

Servet YANATMA, Zaman Gazetesi:

Muhammed Ali Bey'e bir sorum olacak. Kendisi Irak Kürdistanı'ndaki sorunları detaylı şekilde anlattı. Çözüm yollarını da paket halinde kısaca özetledi. Partinin ve hükümetin nasıl iç içe geçtiğini, insanların büyük oranının hükümetten maaş aldığını, yargının ve güvenlik güçlerinin nasıl birlikte olduğunu gösterdi. Peki, sonraki süreç sizce nasıl olacak?

Yrd. Doç. Dr. Burak Bilgehan ÖZPEK, TOBB ETÜ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Muhalefetteyken demokrasiyi savunup, iktidara gelince demokrat olacağım demek artık gerçekçi değil. Çünkü güçsüz olan tabiatı itibarıyla hukuku savunur. Dolayısıyla bu kav-

ramlar hepimizin hoşuna gidiyor fakat Goran Hareketi'nin bunu değiştirecek sihirli bir kelimesi olması lazım. Devletin kendisi Kürdistan'da çok pahalı bir şey. Özellikle petrol gelirleri konusunda bir netleşme sağlanırsa, insanlar iktidara geldikleri zaman kendilerini koruma konusunda çok da erdemli davranamayabilirler. Liberalizm, demokrasi ve büyük sözler yerine daha işlevsel bir kelime bulabilirler mi? Mesela üretici sınıfın, devletten bağımsız yaşayan sınıfın hayatta kalabilmeleri için bir proje öne sürdüler mi?

Dr. Mohamed ALİ, Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye:

Biz hükümete bir gelelim, sonra bu soruların cevabını vereceğiz.

Servet YANATMA, Zaman Gazetesi:

Şu anda bir sistem var. Halihazırda çalışıyor. Benim sormak istediğim bu sistemi kırmak için sizin öneriniz nedir?

Dr. Sardar AZİZ, KBY Parlamento Seçimi Gorran Partisi Milletvekili Adayı, Cork Üniversitesi, İrlanda:

Şu anki sistem üzerine Goran'ın bir alternatif sistemi bulunmakta. Petrol üzerine başka bir planımız var. Bu güçlerin ve mal varlığının nasıl ayrılıp yönetilmesi ile ilgili bir planımız var. Bu konuda iki yol var; birincisi bunların insanlar arasında paylaşılması. Goran; ekonomi, özgürlük, eğitim gibi konularda toplumun özgürleş-

**Servet YANATMA,
Zaman Gazetesi:**

Değişikliklerle ilgili planlarınızı sormuyorum ben. Asıl öğrenmek istediğim; bu durumun orada nasıl değişeceği. Sonuçta orada bir sistem işlemede. Değiştirilmesi gereken birçok konu var; ekonomi, medya gibi. Siz nasıl değiştireceksiniz bunları?

**Dr. Mohamed ALİ,
Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar
Merkezi Üyesi, Süleymaniye:**

Sizin de dediğiniz gibi, biz şu anki sistemin çalıştığını düşünmüyoruz. Orada güçler ayrılığı yok. Hükümet partilerce bir alet gibi kullanılmakta. Bunu sistemleştirmeyeceğiz. Orduyu insanları koruyan bir güç mekanizması haline getirmeyeceğiz. Bu konuda izlenmesi gereken bir yol var ve bunlar için propagandalar, kuru-

mesini, halkın kendi seçimlerini yapmalarını istiyor. Normalde hükümet bunu yapmalıdır ama burada hükümet gücü elinde tutmak için bireyleri kısıtlamakta ve kontrol etmekte. Bu konuda bir revizyon planımız var. Yeterince açık konuştum mu? Başka sormak istediğiniz bir şey var mı?

luşlar, düzenlemeler olmalı. Şu anda bunlar bizde yok. Bizim yapmaya çalıştığımız şey bu aslında. Şu anki sistemi de bizim sistemimizle tanıştırmak istiyoruz.

**Servet YANATMA,
Zaman Gazetesi:**

Şu an anlattıklarınıza göre Barzani'nin ülkeyi, hükümeti, ekonomiyi, medyayı ve seçimleri kontrol ettiğini söylüyorsunuz. Bunu nasıl değiştireceksiniz?

**Dr. Sardar AZİZ,
KBY Parlamento Seçimi Gorran Partisi Milletvekili Adayı, Cork Üniversitesi, İrlanda:**

Aslında bir planımız var ama insanlar bundan pek memnun değiller. Seçimlerde yönetime gelirsek bu sistemi değiştirmek istiyoruz. Biz sivil bir kuruluşuz, sivil bir hareketiz. Yani bizim ordumuz ya da silahımız yok. Özel bir gücümüz yok. Tek gücümüz şu anki yönetimden sıkılmış olan vatandaşların oyları. Sahip olduğumuz güç iletişim. Diller arası, medyalar arası iletişim. Biz devrimsel değişime inanmıyoruz. Barışçıl evrime inanıyoruz. Eğer iki partiyi de kaldırabilirsek birçok şeyin değişeceğine inanıyoruz. Kürdistan'da özellikle ordunun, özellikle yetki kontrolünün ve birçok şeyin değişeceğine inanıyoruz. Zamanında yapılan bir seçimle 2 partiyi de barışçıl bir şekilde kaldırabilirsek, değişeceği garanti.

**Dr. Mohamed ALİ,
Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye:**

Yönetimin içinde ve dışında kalan partiler farklı olduğunu, Gorran Hare-

keti olarak zaten biliyoruz. Fakat bunu çözebilmek için güç gerekiyor. Verdiğimiz sözlerden, manifestolarımızdan maksimum verim almak için elimizden geleni yapacağız. Tartışmamız gereken bir konu da 4 yıl içinde dolaylı yoldan çok değiştiğimizdir. Ama asıl önemli nokta bütçe. 1992'den 2009'a kadar parlamento içinde bir bütçe üzerine herhangi bir tartışma, bir konuşma yok. 2009'dan bu yana partiler arasındaki bütçe meseleleri parlamento içinde tartışılmıştır. Ama 1992'den 2009'a kadar bununla ilgili herhangi bir tartışma olmamıştır. İkinci bir konu ise şeffaflık konusunda dolaylı olarak değiştiğimizdir. Medyanın ve insanların baskıları yüzünden insanlar açıkça yönetime eleştiri getirebiliyor ve bu yüzden KDP ile KYB büyük baskı altında olduklarından dolayı idari konular gibi birçok konuda değişikliğe gitmişlerdir. Bir işe girişirken artık 2 kez düşünüyorlar. Bir başka nokta da eğer Goran yeterince oy toplamazsa koalisyon hükümetine gidecektir. Sonuçlar elimize geldiğinde, KBY'ye ve insanlara faydalı olacaksa başka bir parti ile koalisyona girilebilir. Böylelikle bu da sürecin başlangıcı olacaktır. Bir partinin iktidara gelmesi önemlidir ve bunu da anlıyoruz. Bence Goran Hareketi de iktidarda olunca çok dikkatli düşünmesi gerektiğini biliyordur. Bu 6 paketle paralel olan bir program oluşturduk ve bu da çoğu kez uzun uzadıya tartışıldı. Bu manifestoyu dikkate alıyoruz, sorumluluğunu da alıyoruz. Goran'ı şimdiden eleştirmek önyargı olur bence ve insanlar bizi yönetime gelmeden önce yargılamamalıdır ve biz buna hazırlık evresindeyiz.

**Dr. Ako Hama KARİM,
Gorran Partisi'nin Siyasi Araştırmalar Merkezi'nin Koordinatörü:**

Buna ek olarak, Muhammed'in dediği gibi, her konu için bir programımız var. Herşeye hazırlıklı olmaya çalışıyoruz.

**Doç. Dr. Şaban KARDAŞ,
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü:**

Batı ile olan iletişiminiz nasıl? Amerika ve Batı ülkeleriyle nasıl bir ilişkiniz var? Programınızı nasıl görüyorlar?

**Dr. Mohamed ALİ,
Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye:**

Şu an sorunumuz olan herhangi bir ülke yok. Kimsenin çıkarlarına karşı değiliz. Batı'ya bir tehdit oluşturmuyoruz. KBY'nin bölgede olsun olmasın birçok ülke ve organizasyonla görüşmeleri bulunmakta. Arap Baharı'ndan sonra Amerika ve Batı tarafları buradaki durumu artık daha iyi anlıyor. Artık KBY'de olanları desteklemiyorlar. Bizim düşüncelerimizi destekliyorlar.

**Doç. Dr. Şaban KARDAŞ,
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü:**

Peki yolsuzluk hakkında neler düşünüyorlar ve siz neler yapacaksınız? Birkaç yıldır içinde bir çok yerli ve yabancı firma şeffaflık içerisinde anlaşmalara varmadıklarından ve çalışmadıklarından dolayı mahkemelik oluyorlar. Biz devrimci değil gelişimci bir hareketiz.

**Dr. Mohamed ALİ,
Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye:**

Bizim ulusa inancımız tam. Yapılan ticaretle tüm piyasayı ele almış durumdalar. Irak'ta Türk bir şirket ticaret yapmak isterse ya KDP'den ya da KYB'den ortak bulmak zorunda. Biz buna karşıyız. Açık bir pazarın olmasını istiyoruz. Kimse kimseyle ortak olmak zorunda kalmamalı. Bizim amacımız herkesin her alanda özgürce hareket etmesi amacımız. Kürdistan'da demokrasinin tam anlamıyla yaşanması gerekli. Dış ticaretle selametinin olmasını sağlamalıyız.

**Hasan KANBOLAT,
ORSAM Başkanı:**

Birinci oturumun sonuna geldik. Tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

II. OTURUM

Irak'ta Siyasal Gelişmeler, Enerji ve Türkiye ile Iraklı Kürtler Arasındaki İlişkiler

Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN,
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran
Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı:

Herkese merhaba. Çalıştayın ikinci oturumunu açıyorum. Bu oturumda dört konuşmacımız var. Oturumun genel çerçevesi Irak'taki siyasi durum, enerji ilişkileri, bölgesel sorunlar ve Türkiye ile Iraklı Kürtler arasındaki ilişkiler. Dört değerli konuşmacı bize fikirlerini sunacak. Doç. Dr. Şaban Kardaş, Bilgay Duman, Dr. Sardar Aziz ve Dr. Darbaz Mohammed. Kişisel olarak hepsini iyi tanıdığım ve

yazıları takip ettiğim için neler söyleyeceklerini merakla bekliyorum. Konuşmacıların yirmişer dakika süreleri var. Konuşmalar bittiğinde tartışma bölüne geçeceğiz. Şimdi Şaban Hocamıza sözü veriyorum. Konusu, "Türk Dış Politikası Çerçevesinde KBY ile İlişkiler".

Doç. Dr. Şaban KARDAŞ, TOBB
Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Ben bugün Türkiye'nin izlediği dış politikanın Irak ile Kürdistan Bölgesel Yönetimi üzerindeki etkileri üzerine konuşacağım. Türkiye'nin dış politika sürecini takip edenler bilirler; Arap Baharı'ndan sonra Türkiye'nin dış politikasında çeşitli değişiklikler oldu. Bundan yaklaşık 10 yıl önce iktidara gelen AK Parti'nin dış politikadaki

başarılarından konuşuluyordu. Birçok insan bu yeni dış politikayı benimsemiş ve destekledi; ancak son birkaç yıl içindeki bölgesel değişimlerle birlikte Türkiye'nin dış politikası paralel bir değişime girdi. Türk dış politikasını destekleyen bazı insanlar artık daha eleştirel bakıyorlar. Şu an devam eden bir tartışmamız var ve ben de bunu yansıtarak Türkiye ile KBY arasındaki ilişkiyi nasıl etkileyebileceğinden bahsedeceğim. Türkiye ve KBY ilişkisi ilginç bir ilişki. Bu aynı zamanda Türkiye'nin son 10 yıl içinde değişen dış politika değişimini anlamak için iyi bir denek. Aramızda bizlere bu süreçte çok katkıda bulunan Sayın Murat Özçelik de var. Türkiye'nin Irak ve KBY ile ilişkisi süresince 2005 ve özellikle 2007 sonrası çok önemli. Buna dönüm noktası da diyebiliriz. Özellikle 2007'den sonra KBY'ye yeni bir yaklaşımımız var ve bunun arkasında da Türkiye'nin değişen dış politikasındaki prensipler yatmakta. Bunları 4 başlık altında anlatacağım.

İlk prensip komşularla sıfır sorun prensibi. Birçok insan, birçok araştırmacı Türk dış politikasının baştan aşağıya komşularla sıfır sorun politikasına endeksli olduğunu söylerdi. Bunu demek yanlış olur; ancak bu tanım bir bakıma faydalı aslında. Bu AK Parti'nin son 5-10 yıldır nasıl bir dış politika izlediğini özetliyor. Bu komşularla sıfır sorun prensibi, Türk dış politikası zihniyetinin değiştiği dönüm noktasını, özellikle de Türk dış politikasında yeni bir yaklaşımı tanımlar. Yumuşak güç kullanımından bahsediyorduk. Yumuşak güç kullanımının yanı sıra arabuluculuk, ticaret gibi yöntemler de kullanılıyordu. Bunlara sonra değineceğim. Bu komşuna

yeni bir bakış açısı. Eskiden öğrenirken bize hep “Biz etrafı geçmişten kalma problemlerimiz olan tehditkar komşularla çevrili istikrarlı bir adayız.” denirdi. Bu yüzden de komşularımızla hiç dostane ilişkiler kuramıyorduk. Bu zihniyet altında Erdoğan, Gül ve özellikle de Davutoğlu yönetimindeki AK Parti demokratik barış teorisi adı altında komşularımıza farklı bir gözle bakmayı önerdi. Yani kendi bölgenizde demokratik rejimler varsa komşularınızla aranız daha iyi olacak ve eğer onları demokrasiye teşvik ederseniz aranız daha da iyi olacak. Fakat dış politikada değişikliğe gitmeden önce, komşularınızla aranızdaki problemlere çözüm getirmeniz gerekiyor. Bu yüzden de komşularla sıfır sorun teorisi dendiğinde Türkiye'nin Ermenistan'la, Yunanistan'la, Kıbrıs'la İran'la ve özellikle de KBY ile olan geleneksel dış politika durumlarını anlıyoruz. Bence KBY komşularla sıfır sorun teorisi konusunda bir denekti; çünkü biz KBY'yi dış politika problemlerimizin kaynağı olarak, dışarıdaki kötü şeylerin merkezi olarak görürdük. Bu zihniyet değişimleri önemli. Şimdi de bu komşuyla sıfır sorun teorisiyle KBY'yi daha iyi bir ilişki ortağı olarak görmeye başladık. Bu Türk dış politikasının KBY ile kurduğu ilişkiyi etkileyen etkenlerden biriydi. Proaktivizm gibi başka dış politika prensipleri de var; bunlar hakkında konuşmayacağım.

İkinci etken, benim deyimimle ekonomik akılcılık. Ekonomik akılcılıktan neyi kastediyorum? Burada ticari devlet denen başka bir kavramdan bahsetmek istiyorum. Profesörlerimizden biri olan Kemal Kirişçi birkaç yıl önce bir makale yazdı. Makalesin-

de Türkiye'nin bir ticari devlete dönüştüğünü söylüyordu, yani ekonomik çıkarlara dış politikadan daha çok önem veren bir ülkeye dönüştüğünü. Bu teori üzerinden gidecek olursanız, ekonomik çıkarlarınız ön plana çıkacaktır ama siyasi meseleleriniz arka planda kalacaktır. Liberal teorinin varsayımlarından biri olan ekonomik bağımlılık, dış politikadaki ilişkiler belirleri ve siyasi çözüm için bir araç haline gelir. Bu çerçeveden Türkiye-Irak ve Türkiye-KBY ilişkilerine bakacak olursak, son 10 yılda ve özellikle de Amerika'nın Irak'ı 2003 yılında işgal etmesinden sonra Türkiye ile Irak arasındaki ticaret katlanmıştır. Irak şu an bizim ikinci büyük ihracat ortağımız ve aynı zamanda da Irak'a giden Türklerin %70'inin Kuzey Irak'a gittiğini, orda birçok Türk yatırımcının olduğunu da biliyoruz. Rakamlar üzerinden gidecek olursak, bildiğim kadarıyla Kuzey Irak'taki yatırımcıların yarısı Türk kökenli. Türk inşaat firmalarının dünyadaki yerini de bilirsiniz. Burada görüyoruz ki ekonomik düşünme, ekonomik akılcılık siyasi farklılıkları azaltmak için etkili bir güçtür. Ekonomik hesaplamalar doğrultusunda hareket etmek, Türk dış politikası açısından önemli bir etken oldu ve Türkiye'nin özellikle 2007'den sonra KBY ile olan ilişkileri üzerinde olumlu etkiler bırakmıştır. Tekrar rakamlara bakacak olursak, 2007-2008'den sonra Türkiye'nin ihracatının arttığını görüyoruz. Büyüyen ihracatı sayesinde Türkiye önemli bir ekonomik güç olmuştur, bu yüzden ben Türk dış politikasındaki pragmatizmin iyi bir oranda olduğunu kanıslıyorum. Bu da bizim Türk dış politikası üzerine tartıştığımız konulardan birisi, Türk dış politikasının idealize mi

yoksa pragmatize mi olmuş olması. Ben Türk dış politikasının iyi bir oranda pragmatist olduğunu düşünenlerdenim. Bundan kastım; her durumda koşulların değiştirilebilir olması. KBY ile olan ilişkisi de Türkiye'nin kendini yeni durumlara nasıl ayarlayabildiğine dair bir örnektir. Demek istediğim, Türkiye'nin KBY'nin kurulmasındaki konumuna bakacak olursak, bildiğiniz gibi 1990'lı yıllarda Amerikalıların Irak'ın kuzey bölgesi için imzaladıkları gizli anlaşmalar vardı. Amerika orada bağımsız bir devlet kurmuştu ve bu yüzden, 2003'teki Irak Savaşı'ndan önce Türk hükümeti bazı kırmızı hatlar çekmişti, hatırlarsınız. Ve denmişti ki "Kuzey Irak'ta hiçbir şekilde bağımsızlığa hanel getirecek bir kuruluşu kabul etmeyeceğiz." Bu yüzden Türkiye birkaç yıl boyunca Kuzey Irak yönetimi ile dostane ilişkiler kurmak istemedi. 2005-2006 yılları arasında yeni Irak yapısının federal sisteme geçtiği oldukça netti. Türkiye de hemen bir çözüm ayarladı. Bazen Türkiye'den sert müdahaleler geldiğini görüyoruz ama sonunda ayarlanıyor her şey. Bundan yola çıkıldığında benzer bir problemi Kuzey Suriye bölgesindeki Kürtlerin özerklik kurlmaları üzerine yaşadığımızı düşünüyorum. Bazı insanlar Türkiye'nin karışacağını söylüyor ama ben Türk dış politikasının pragmatist olmasından dolayı oradaki duruma bir ayarlama getireceğini düşünüyorum.

KBY ile Türkiye arasındaki ilişkiyi etkileyen nedenlerden biri de Türk iç politikası ile dış politika arasındaki kesiklik. Bu Türkiye'nin dış politikasını anlamak için çok önemli; çünkü her zaman dediğimiz gibi iç politika ya da dış politika da olsa, politika günün so-

nunda daima yereldir. Bu da demek oluyor ki dış politikanın iç politikada birçok bulgusu ve yönü vardır. Bu da bize Türkiye'nin KBY ile olan ilişkisinde iç politikanın da bir rolü olduğunu göstermektedir. Burada en azından 2 farklı politikaya değinebilirim. Bu politikaların ilki tabii ki Kürt sorunu denen konu. Hepimiz artık Kürt sorununun bölgesel bir konu olduğunu, uluslararası bir konu olduğunu biliyoruz; fakat Türkiye yıllarca bu sorunun bölgesel ve uluslararası bir sorun olduğunu görmezden geldi. Türkiye bu sorunu kendi içinde çözmek istedi ama görüyoruz ki 2006-2007'den sonra Türkiye Kürt sorununa gölgesel bir açıdan bakmak istiyor. Eskiden dışarıdan gelen Kürtleri birer tehdit olarak görüyorduk ama 2006-2007'den sonra onları birer birey olarak görüyoruz. Eğer bunu akıllıca kullanırsak, bunu kendi problemimizi çözmek için kullanabiliriz. Burada tekrar Sayın

Özçelik'in KBY ile Türkiye sınırları dışındaki Kürtler üzerine yazdığı kitabından bahsetmek istiyorum. Onlar belki bir tehdit olarak görülebilir ama eğer onlarla işbirliği yaparsan bunu kendi Kürt sorununu çözmek için kullanabilirsin ve bu da çok önemli. İkincisi ise Türkiye'de asker - sivil ilişkilerinde yaşanan değişim. Bu da Türk dış politikasıyla oldukça ilgili. Şu son 10 yıl içinde Türkiye'nin güvenlik ağırlıklı politika zihniyetinden çıktığını söylüyoruz. Bu da zamanında komşularımıza ya da KBY'ye neden olumsuz bir gözle baktığımızın kanıtıdır; çünkü o zamanlar Türk dış politikası hep askeri düşünceye göre şekillendi. Hatırladığım kadarıyla Türkiye KBY ile Kürt sorununu çözmek için dostane ilişki kurmayı açıkladığında, subaylar hükümet karşıtı yorumlarda bulundu. Yani KBY ile dostane bir ilişki için ülke içinde önemli bir yere sahip olan askeriye gelen karşıt düşüncelerin üstesinden gelinmelidir.

Dördüncü etken ise Türkiye-Batı ilişkileri. Türkiye'nin KBY ile olan münasebetin nasıl ilerlediğini Türkiye ile Amerika arasındaki münasebete bakmadan anlayamayız; çünkü Türkiye'nin dış politikasında Amerika önemli bir rol oynamaktadır. Amerika'nın Orta Doğu'ya olan ilgisi, istesek de istemesek de Amerika'nın politikalarının seçimlerimizi etkilediğini ve biçimlendirdiğini kabul etmeliyiz. Amerika'nın Irak bölgesini stabilize edebilmek amacıyla Türkiye ile KBY arasındaki ilişkileri düzeltecek pozitif yaptırımlar yaptırıldığını söyleyebilirim. Türkiye'nin 2006-2007 öncesi agresif yaklaşımlarıyla, Amerika Kuzey Irak'ı hareketli bir bölge gibi görüyordu. Bu yüzden Amerika Irak bölgesinin stabilize olması için Türkiye'ye KBY ile arasını düzeltmesi konusunda baskı yapıyordu. Bu etken de göz ardı edilmemelidir. Fakat sunumumun başında da belirttiğim gibi, Arap Baharı'ndan sonra birkaç yıldır bölgede belli başlı değişiklikler var ve Türk dış politikası da değişmekte. Aynı başlıklar altında bu değişikliklere kısaca değineceğim. İlk başlık, önce de dediğim gibi temel dış politika prensibi. Türk dış politikasının sıfır sorun prensibi. Şu aralar Türkiye'nin hala komşuyla sıfır sorun politikasını izleyip izlemediği üzerine tartışmalar var. Özellikle de Türkiye'nin Suriye'ye, Mısır'a ve Irak'a uyguladığı politikalar Türkiye'nin komşuyla sıfır sorun politikasını izlemeyi bıraktığı konusunda endişeler artmış durumda ama Türkiye komşularının iç olaylarına karışmıyor. Bu yeni bir dönem ve yeni bir prensip. Peki Türkiye bunu neden yapıyor? Farklı insanların bu konuda farklı düşünceleri var ama bana soracak olursanız Türkiye

hala aynı dış politika zihniyetinde. Arap Baharı'ndan önce bölge az ya da çok stabildi. Bildiğiniz gibi Irak'ta, Mısır'da ve Suriye'de hükümetler var. Partnerinizi tanıyorsunuz ama ortada değişen bir bölge ve onun değişen sistemi var. Orta Doğu'da bir belirsizlik hakim. Bu geçiş döneminde kim partneriniz kim değil bilemiyorsunuz. Suriye'de 2 yıl içinde ülkeyi kim yönetecek? Bir fikriniz var mı? Bir enerji anlaşması imzalayacağınız zaman bu anlaşmayı kiminle imzalayacaksınız? Ya da Mısır'da? Bundan birkaç ay önce Mursi'nin orada görmekten memnunduk; fakat şimdi orda değil ve ileride orada olup olmayacağını bilmiyoruz. Bu yüzden asıl sorun bu belirsizlik. Bu yeni çevrede Türkiye bölgeyi stabilize etmek için uğraşiyor. Bu da Türkiye'yi daha da etkin olmaya zorluyor ama Türkiye bunu yaparken aynı zamanda komşularının siyasi iç gelişmelerine dahil oluyor. Yani bu yeni bir dönem ve beraberinde çeşitli sorular da getiriyor. Bazıları Türkiye'yi Yeni Osmanlılık teriminde olduğu gibi uluslararası görüyor. Türkiye çoğunlukla komşularının durumlarına müdahale eden bir ülke olarak görülüyor. Bu yüzden de Türkiye'nin KBY ile olan ilişkisi eleştiri sebebi oluyor. Bundan önce Türkiye eleştirilere maruz kalıyordu; çünkü KBY ile arası iyi değildi ama şimdi arası iyi olunca aynı ülkelere yine eleştiri alıyor. Bu ülkelere örnek verecek olursa Amerika; çünkü Türkiye'nin KBY ile arasının iyi olması Irak'ın ulusal bütünlüğünü baltalamakta. Türkiye Irak'ta ve Suriye'de neden bunu yaptığını açıklamalı. Gördüğüm kadarıyla yerimizi belli etme konusunda bir takım sıkıntılar yaşıyoruz ve Türkiye'den insanlar, gazeteciler bunu sorguluyor ama

gölgeye indiğimiz zaman da insanlar anlamaya çalışıyor. Türkiye'nin dış politika konusunda nereye gittiğine ya da ne yapacağına dair elimizde net bir bilgi yok. İkinci başlık ise ekonomik akılcılık. Ekonomik akılcılık hala var; fakat ağırlıklı olarak enerji sektöründe. Yatırımlar devam etmekte; ancak enerji anlaşmaları ön planda ve bu Türkiye ile KBY arasındaki bağları güçlendiriyor. Farklı politikaları olabilir ama ortak çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri için aradaki gerilim hafiflemekte, onları işbirliğine zorlamaktadır ve bu da ayrı bir tartışma konusu. Bu anlaşmalar saydam olarak imzalandı. Enerji ortaklığı, benim bildiğim kadarıyla bir Amerikan düşüncesi. 2006 ve 2007 yılları arasında, Amerika Türkiye'ye KBY ile işbirliği içinde olmasını, petrol ve doğal gaz başta olmak üzere enerji projelerinde ortak çıkarlar keşfetmesi üzerine tavsiyelerde bulunmaktaydı. Üçüncü başlık ise iç siyaset ve dış siyaset bağlantıları. Kürt sorununu çözmek konusunda Türkiye ciddi çözümler bulma aşamasında. Şimdi "Çözüm Süreci" adı altında, çok büyük çapta sorunlar çıkmadan ilerleyebilmek amaçlı yeni bir hareketimiz var. Türkiye, olumlu atılımlar ve işbirliği konusunda KBY'ye güveniyor. Ortada bir güven söz konusu ve anladığım kadarıyla KBY'nin, Çözüm Süreci süresince Türkiye'ye büyük yardımı olacak. Özellikle Türkiye'nin değişen iç politikasından sonra, bugünlerde bir subayı dış siyasetle ilgili konuşurken görmüyoruz. Mesela; mesela geçen ay Washington'dayken subayların Gezi Eylemleri hakkında ne düşündükleri soruldu bana. "Bilmiyorum, ordudan öyle bir konuşma olmadı." dedim. 5-6 yıl önce konuşurlardı. Artık ordu-

dan hiç kimse bu konular hakkında bir şey söylemiyor ve bence bu iyi bir işaret. Son başlık da, daha önce söylediğim gibi Batı cephesi. Türkiye ile KBY arasındaki samimiyet Amerika'yı rahatsız ediyor. Sonuç olarak, benim gördüğüm kadarıyla Türkiye ile KBY arasındaki ilişki kesin değil. Önemli olan ise Amerika'nın orada olduğu ve bunu göz ardı edemeyeceğimiz. Teşekkürler.

**Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN,
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran
Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı:**

Doç. Dr. Şaban Kardeş'a teşekkür ederiz. Şimdi sözü Dr. Darbaz Mohammed'e bırakıyorum.

**Dr. Darbaz MOHAMMED,
Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar
Merkezi Üyesi, Süleymaniye
Üniversitesi Coğrafya Bölümü:**

Irak'ta yapılacak olan seçimde, genel olarak neler yapılması gerektiğini incelemeye gayret edeceğim. Seçim sürecinde ve seçimde neler yapılır? Seçimin ne gibi etkileri olur? Seçimin nasıl yenilikler getirir? 2003 yılından itibaren Irak yönetimi, parlamento çerçevesinde hiçbir zorlama olmaksızın gerçekleşti. Merkezi sistem değişti. Normalde merkezi sistemde yönetiliyordu ama şimdi federal merkezi sisteme geçiş yaptık. Irak seçimlerinde 100.000 oy alan bir kişi milletvekili seçiliyor. Oylama sistemi Türkiye sistemine benzer. Seçmen oylaması ve yüzdesine göre de ayrılıyor. Irak 18 ilden oluşuyor ve her ilde de bir seçim yapılıyor. Irak Parlamentosu'nda Hıristiyanlara 5 sandalye, Yezidilere ise 1

sandalye kota verilmiş durumda. Oylamaya nüfusun yüzde 61'i katıldı. Bu da iyi bir yüzde olarak görüldü. Irak'ta siyasi partiler yasası yok. Her grup 500 imza topladığında seçime katılabiliyor. Herkes kendi ilinde kendini aday gösterebilir. Sanırım bu da Türkiye'deki sisteme çok yakın. Bununla birlikte bir heyet oluşturuluyor. Buna Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği deniliyor. Aslında tarafsız bir komisyon gibi kurgulansa da taraf tutuyor. Bu heyette 9 kişi var. Bunlar kültürel, dini ve etnik köken olarak parti seçiminde etkiye sahip. Yaklaşık 8 yıldır Irak Kürdistan Bölgesinde bunun başkanlığını yapan KDP'den bir kişidir. Irak'ta seçim konusunda problemler yaşıyoruz. Tam anlamıyla doğru düzgün seçim yapılmamaktadır. Örnek olarak şunu verebilirim; oyunu kullanan birisi belki yıllar önce vefat etmiş ve binlerce oyu kendi adına çıkmıştır ya da yaşıyordur oyu farklı kullanıl-

mıştır. Bununla ilgili değişik problemler yaşanıyor. Açıkçası 2010'da yapılan seçimde hiçbir adalet gözükmemektedir. Irak Adalet Başkanlığı'nda şu anda üye olan kişiler için bile aslında tam olarak hile olup olmadığına onay veremez. Çünkü onlar bile tam olarak seçilip gelmemiştir. Asker, polis ve asayiş sağlayan güçlere özel bir oy sistemi uygulamaktadır. Özellikle güvenlik açısından çok sıkıntılı seçim olduğu günlerde savaşa gidiyor gibi oy kullanmaya gidiyorlar. Seçim sisteminde usulsüzlükler var. Oylamada baskıyla ya da farklı şekilde, bir kişinin orda bile olmayıp da oy kullanmış gibi gözüktüğünü gördük. Çoğu kişi okur-yazar değil. O insanların oyları farklı şekilde kullanılıyor. Hatta yapılan oylamada görevli olan kişileri dahi o şekilde yönlendiriyorlar. Şimdi 2010 yılında yapılan seçimde neler yapıldı onlara bir bakalım. 4 gruba ayrılıyor. Irak Parlamentosunda 325 sandalye

var. Irakiye Listesi 91 sandalye aldı. Sünni tarafların çoğu bu grupta yer aldı. Irak Türkmen Cephesi'nin birçok adayı da bu Sünni gruba dahil oldu. Sünni gruplar 91 sandalyeye sahip olmalarına rağmen hükümeti kuramıyorlar. Bu nedenle değişime gidilmesi istendi ama normal anayasada geçerliliği olmadığı için böyle bir değişime gidilmedi. Grupta, bir tek grup başkanı yoktu. Her ilde bir grup başkanlığı ortaya çıkmıştı. Bunlar farklı farklı illerde ortaya çıktı. İkinci grup Nuri Maliki'nin grubu. Küçük küçük 34 parti var ama bunlar çok güçlü parti grubu değil. Bir de bunların arasında Türkmenlerin Şii kesimi bulunmaktaydı. Bunlar Şii Türkmenler olarak adlandırılıyor. Üçüncü grup olarak Ulusal İttifak ortaya çıktı. Mukteda El-Sadr, Abdulaziz El Hekim ve İbrahim El-Caferi liderliğini yaptı. Bunlar Maliki'den daha düşük bir sandalyeye sahip. 30 partiden oluşan Ulusal İttifak 10-17 sandalye aldı. 70 sandalye sayısı alarak hükümetin kurulup kurulmayacağına da daha çok söz sahibi oluyorlar. Ulusal İttifak adı altında iki grup ve Maliki grubun birleşmesi ile hükümet kurulmuş oldu. 4 grup da Kürt grubu. Barzani ve Talabani başkanlığında 43 sandalye almışlardı. Kürt grubu ve daha sonrada İslam grubu adı altında bir grup oluşturduklar. Bizim grubumuz Goran da onlardan ayrıldı. 2014 yılında 3. defa Irak'ta genel seçim yapılacak. Serhat bey gibi bende bir fala bakıyorum olur mu olmaz mı bilmiyorum. Irak belki görünüşte tek bir ülke olarak gözüküyor ama kendi içerisinde üçe bölünmüş durumda. Her grubun kendine ait sabit bir yönetim şekli var. Şii, Sünni ve Kürt yönetimi. Şii bölümü olan kısım yüzde 49, Sünni yaklaşık yüzde 30,

Kürt kısmı da yüzde 18. Ayrıca azınlık gruplarda var. Buradaki seçim sistemi Türkiye'deki seçim sistemi gibi değil. 2014'teki yapılacak olan seçimde iki noktaya çok önem verilecek. Birinci nokta, nasıl bir seçim yapılacak, bütün Şiiler ve Sünniler bir grupta mı birleşecek ya da birkaç gruba mı ayrılacak. Benim şahsi düşüncem, Maliki'nin grubu şu anda olduğu gibi kalacak. Diğer grup da iki gruba ayrılabilir. Açıkçası bazı küçük grupların da nereye kayacağı belli değil. Şii mi yoksa Sünni gruba mı? Belki böyle 50 küçük grup vardır. Bunların arasında söyleyebileceğim en büyük gruplar Fazilet Partisi, Milli Reform Hareketi, Bedir Örgütü. Bunların yaklaşık olarak oy düzenlerine bakarsak, bir ya da iki sandalye kadar küçük oyları bölüşmüş durumdadır. İkinci nokta, yapılacak olan seçimde neler yapılmalı, nasıl bir seçim olacak onun üzerinde çalışmalar var. Her değişiklikte, iki yanda da olumlu ya da olumsuz değişikliğe gidilebilir. Sünni ya da Şii grubunda fazla bir değişiklik beklenmiyor. Acaba Şii grubunun içinde Maliki hep bir numara mı kalacak? Acaba grubun, Şii'nin başkanlığını yapıp tekrar hükümet kurmasına diğer gruplar yine izin verecekler mi? Söyleyeceğim şey aslında bir öngörü. Kürt, Sünni ve Şiilerin büyük kısmı gelecek hükümet başkanlığında Maliki'nin olmasını istiyorlar diye birşey kesinlikle söyleyemeyiz. Çünkü hepsiyle ilgili sorunları var. Kürt ve Sünnileri stratejine göre birinin hükümette çok fazla kalması iyi değil. Eğer Maliki kalırsa, askeri gücü daha çok kontrol altına alacağı için bu seferde demokrasi git gide geriye doğru gidecektir. Yani hükümeti

asker gücüyle daha sert yönlendirecek. Bu yüzden bir darbe korkusu Irak'ta hakim. Maliki zaten yaklaşık 8 hükümette yerini yıllık doldurdu ve hiçbir sonuç alınmadı. Ortada bir başarısı da yok. Hükümetin kurulmasında en büyük etkenlerden birisi de İran olacak. Tabii ki etkisi olan farklı ülkelerde olacak. Suudi Arabistan, Türkiye ve ABD'nin de etkisi olacaktır. Asıl sorulacak soru şu aslında, acaba İran Maliki'yi düşünüyor mu? Belki bunlar olmayacak ve sadece bizim düşüncemizde kalacak bilemeyiz. Maliki ve Barzani'ye eskiden baktığımızda aralarında birçok sorun vardı ama bir bakmışsınız kardeş olmuşlar. Irak'ta neler olacağını kestiremezsiniz her an her şey olabilir. Barzani ve Sünni tarafların bundan kaç yıl öncesine kadar çok büyük sıkıntıları vardı ama şu anda bakıyoruz ki aralarında hiçbir sıkıntı yok. Gelecekte yapılacak seçimlerde ya da oluşabilecek şeyleri şu an için şu olur bu olur diyemeyiz,

öngöründe bulunamayız. Herşeyi oluru bırakmamız gerekiyor. Irak'ta seçim ve seçimde oluşan şeyler o kadar karışık ki bazen ben kendim bile unutuyorum nasıl oluyor, nasıl yapıyor diye.

Murat ÖZÇELİK, Emekli Büyükelçi ve KGD Müsteşarı:

Sadr Grubu'nun güç kaybetmesi gibi bir durum söz konusu mu?

Dr. Darbaz MOHAMMED:

Tam tersine gittikçe güçlendi. Oy sayısını da git gide daha iyi duruma getirdi. 2009 ile 2011 arasında yapılan bir araştırma sonucuna göre Sadr Grubu'nun iyi durumda olduğu söylendi. Sadr'ın en önemli özelliği önceden hiçbir siyasi kimliğe sahip değilken, şuan buna sahip ve çok aktif olması. Kürtlerle ve farklı gruplarla iletişim içerisinde. Bu yüzden de şu anda etkin bir güce sahip.

**Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN,
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran
Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı:**

Teşekkür ederiz Dr. Darbaz. Şimdi sözü ORSAM Ortadoğu Uzmanı Bilgay Duman'a bırakıyoruz. Bilgay Bey 2013 seçimleri ışığında Irak'ta yeni siyasal dengeler hakkında bize bilgi verecek.

**Bilgay DUMAN, ORSAM
Ortadoğu Uzmanı:**

Irak'ta 2013 yılında biri 20 Nisan'da diğeri 20 Haziran'da yapılan yerel seçimlerin ardından ortaya çıkan tabloyu biraz olsun anlatmaya, analiz etmeye çalışacağım. Bu analizimi iki temel üzerine kurmayı düşündüm. Birincisi Irak'ın iç siyasal yapısında neye yol açtı. İkincisi siyasi gruplar içerisinde neye yol açtı. Öncelikle Irak'taki merkezi siyaset açısından yerel seçimin derinliklerinin iyi incelenmesi gerektiğini düşünmüyorum. Çünkü Dr. Darbaz'ın da anlattığı gibi Irak'taki yerel seçimler yani il meclisi seçimleri 2014'te yapılacak genel seçimleri de doğrudan etkileyecek. Aslında genel olarak devletlerin iç yapısına bakıldığında yerel seçimler genel siyaset üzerinde bu kadar etkili olmaz ama söz konusu Irak olduğu zaman yerel siyasetin de Irak'taki genel siyasetleri çok yakından etkilendiğini biliyoruz. Bu açıdan yerel seçimler öncesi dinamikler ve yerel seçimlerin getirdiği sonuçlar Irak'taki genel siyasi sistemde yeni dengeler oluşturacak gibi gözüküyor. Bu dengeler açısından bakıldığında ilk etkisi olarak merkezîyetçilikten uzaklaşmanın yaşandığını görüyoruz. 2010'daki genel seçimler-

de sonra hatta 2009 yılındaki yerel seçimlerden sonra söylediğimiz ilk şey merkezîyetçiliğin ortaya çıkması. Ama 2013 seçimlerinde de gördük ki bütün siyasi gruplar artık yerel politikaya çok daha fazla önem vermeye başladılar. Bunu hem yerel seçimler dönemindeki siyasi ittifakların oluşması sürecinde hem de seçim sonrası ortaya çıkan tartışmalarda gördük. Bunun elimizde çok somut bir örneği var. 23 Haziran 2013'te Irak Parlamentosunda bir yasa çıktı. Bu yasa Irak'taki vilayetlerin yetkilerini, yani yerel yönetimlerin yetkilerini arttırıyor. Bence merkezîyetçilikten uzaklaşmanın en önemli somut göstergelerinden bir tanesi. Bununla birlikte yerel seçimlerle beraber yeni ittifakların da ortaya çıkmaya başlayacağını görüyoruz. Örneğin seçimlerden hemen sonra Barzani ve Maliki'nin anlaşması bunun önemli göstergelerinden. Aynı şekilde hem seçim öncesi dönemde hem de sonrasında Kürt ve Sünni gruplarında yakınlaşması bu anlamda çok önemli. Belki bundan, daha önce çok göremeyeceğimiz bir

tablo ortaya çıktı. Örneğin, Anbar protesto gösterilerinde Sünni Araplara Kürdistan bölgesinden destek verilmeye başlandı. Kürdistan bayrakları açıldı. Anbar'daki gösterilerde hiç olmadığı şekilde Sünni Arapların federal bölge karakteri ortaya çıkmaya başladı. Bu açıdan Kürt gruplarla, Sünni Arap grupların ortak paydaya geldiğini görüyoruz. Bana göre, yerel seçimlerin üçüncü bir etkisi de, seçim sistemi ile ilgili. Seçim sisteminin değişmiş olması Irak'taki siyasi grup sayısını da arttırdı. 2009'da yapılan yerel seçimlerde farklı bir sistem uygulandı. 2013'te yapılan seçimde küçük partilere de yer vermek için seçim sistemi değiştirildi. Bu Irak'ta iki etki yarattı. Bir, Irak'taki siyasi yapının daha da karmaşık hale gelmesine sebep oldu. Çünkü çok fazla siyasi grup ortaya çıktı ama iyi tarafından da bakarsak, siyasi ve demokratikleşme açısından da yeni seçim sistemiyle beraber büyük gruplar tek başlarına meclisleri domine edemediler. Küçük siyasi gruplarında en azından yerel siyaset içinde söz hakkı ortaya çıkmış oldu. Bunun Irak genel siyasetinin çok olumlu bir yansıması olduğunu düşünmüyorum. Çünkü zaten çok karışık bir siyasi yapı var. Bu kadar çok siyasi grubun ortaya çıkması bu siyasi karmaşık yapıyı daha da karmaşık hale getiriyor. Yerel seçimlerde ortaya çıkan sonuç, Irak'taki genel seçimler sonrası siyasi dinamiğin ne olacağını da tartışmaya açtı. Özellikle Dr. Darbaz'ın da söylediği gibi Maliki'nin bir dönem sonra daha başbakan olup olmayacağı çok ciddi anlamda tartışılmaya başlandı. Şunu söylemek çok net geçmişte de böyle oldu bu günden sonrada böyle olacak. Irak'taki hükümeti Şiiilerin kuracağı belli ama bunun kim tara-

findan kurulabileceği artık çok daha fazla önem taşıyor. Bu açıdan Irak'taki siyasi dinamiklerinde çok fazla önemi ortaya çıkmaya başladı. Özellikle Şii gruplar arasında ortaya çıkan yeni denge Irak'taki hükümetin nasıl şekilleneceğini de ortaya çıkaracak. Bu yüzden yerel seçimlerdeki ortaya çıkan tablo çok önemli. Nuri Maliki'nin Şii bölgeleri arasında ciddi taban kaybı yaşadığını görüyoruz. Belki oy oranı anlamında düşme de meclis il yönetimlerinin tek başına oluşturulması anlamında bir kayıp yaşadığı çok açık gözüküyor. Aynı zamanda Şiiilerin yaşadığı Irak'ın 9 vilayetinin ikisini kazanamadı. Ama 2009 seçimlerinde Irak'ın güneyindeki 9 vilayetinin hepsinde birinci oldu. Bu Maliki'nin güç kaybının en önemli göstergelerinden bir tanesi. Maliki'nin oyları nereye gitti? Bence asıl dengeyi bu kuracak. Bu açıdan Irak İslam Yüksek Konseyi'nin, Irak'ın güney vilayetlerinde elde etmiş olduğu oy ve mecliste kazandığı sandalyeler çok ciddi oranda fark attı. Aynı şekilde Sadr Grubunda da bir artış var. 2009 seçimlerinde 41 sandalye elde etmişken, tüm illerde 2013 seçimlerinde 47 sandalye çıkardı. Bu açıdan her iki grupta da bir yükseliş söz konusu ve önümüzdeki seçimlerde de, seçim sonrası yapılacak hükümet çalışmalarında da iki grubun Maliki ile ne derece anlaşabileceği bence Irak hükümeti ve siyasetin şeklini belirleyecek. Diğer taraftan şunu da söylemek gerekiyor. Irak'ta Şii gruplar, Sünnilerin yerel siyasette oynadığı rolden rahatsız olduğunu görüyoruz. Örneğin, 2009'da Sünnilerin yaşadığı Diyala, Anbar, Selahattin, Musul gibi illerde Irak İslam Yüksek Konseyi, Sadr Grubu ve Kanun Devleti Koalisyonu ayrı listelerde girmişlerdi

ama 2013 seçimlerinde ortak listede girmek zorunda kaldılar. Bu açıdan Sünnilerin yerel siyasette ve il meclis seçimlerinde göstermiş olduğu performans da dikkat çekici. Son olarak burada Kürt grupların performansını irdelemek lazım. Hangi tarafla ittifak yapacağı, Irak'taki hükümetin şeklini büyük oranda belirleyecek gibi gözüküyor. Eğer Şii gruplar, Kürt grupları yanlarına çekebilirse, hükümet içerisinde daha rahat hareket edebilirler. Ancak 2013'te yerel seçimlerden önce Kürt grupların, Sünni gruplarla yapmış olduğu ittifak ve işbirliği devam ederse, Şii grupları çok rahat hükümet kuracaklarını düşünmüyorum. Bu açıdan yine önümüzdeki süreçte Kürt gruplar Irak'taki kilit rolü oynayacaktır.

**Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN,
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran
Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı:**

Teşekkür ederiz. Hem Dr. Darbaz hem de Bilgay Bey Irak'ta yapılacak olan seçimlere değindiler. Son konuşmacımız Dr. Sardar Aziz. Buyrun Sardar Bey.

**Dr. Sardar AZİZ, KBY Parlamento
Seçimi Gorran Partisi Milletvekili
Adayı, Cork Üniversitesi, İrlanda:**

Çok teşekkür ediyorum. Bugünkü buluşma benim için çok önemli çünkü geçen sene bu zamanlarda Ankara'ya geldim ve Türkiye ile KBY arasındaki ilişki üzerine yazdığım kitabımın

araştırmasını yapmak için ORSAM'ın katkısı ile Türkiye'de araştırma yapma imkanına sahip oldum. Kitabım 80.000 kelimeye ulaştı. Bu da bu ilişkinin de kadar karışık ve hızlı ilerlediğini gösterir. Bugünkü buluşma hem şahsım için hem de ekip için çok önemli. ORSAM'da çok iyi karşılandım. Müthiş bir misafirperverlik vardı. Bu misafirperverliğin bence Türkler ve Kürtler arasında da olması gerekiyor. Misafirperverlik sayesinde birçok sorunun üstesinden gelinebilir ve ORSAM'da gördüğüm kadarıyla bu olmayacak bir şey değil. Demek istediğim şu; Türkiye çok değişti ve bence KBY ile ilişkisi de bu değişikliğin bir sonucu. Türkiye yeni bir rol arayışında, bu rol; güvenlikçi bir devletten ticari bir devlete dönüşme rolü. Türkiye uzun zaman ticari bazlı bir devlet olamamıştı ama şimdi bu yolda ilerlemekte olduğunun işaretlerini görüyoruz. Bence KBY pazar olanakları, diğer pazarlara ulaşma olanakları, enerji, ticaret gibi konularda uğraşp Türkiye'nin ticari bir devlet olmasını istiyor. Kürtler Türkiye'nin olayların merkezinde yer almasını, söz sahibi olmasını istiyor. Yalnız bölgedeki değişiklikler bunun olmasını güçleştirmekte. Eğer Türkiye ticari bir devlet olacaksa ekonomi çok önemli bir yere sahip olacak demektir. Ekonominin güçlenmesi için pazara, tüketiciye, enerjiye ve özellikle de barışa ihtiyaç var. Dışarıda barışın sağlanabilmesi için öncelikle içeride barışın sağlanması gerekmektedir. Ekonomi deyince yukarıda saydıklarımın dışında firmalar, boru hatları, inşaat gibi şeyler de geliyor. Bu ilişki denk değil, eşit değil. Kürdistan tüketici olmuş durumda. Bu durum

da geleneksel ticareti zedelemekte ve iki taraf arasındaki ilişkiye zarar vermektedir. Bunun nedeni sadece Türkiye değil; değişen sistemler, ekonomik durumlar da bunun nedeni. İlişkinin uygulamalı kısmına gelinecek olursa; bu da ilişkiyi sınırlandırılmış gibi gösteren Türkiye-KDP ilişkisi. Bu hükümetle, insanlarla ya da bölgeyle olan bir ilişki değil. Bugünkü buluşma bundan sonraki değişiklikleri de etkileyecek. Ve ben bu sınırlandırmanın önüne geçildiğinin işaretlerini görüyorum. Barzani'nin sistemi nasıl olursa olsun Türkiye destek verecektir. Bu belki bir şekilde problem olarak görülebilir. Bu ilişkinin sonunda KPD çok güçlü bir hale gelebilir. Bu da tek bir partinin çok güçlü olmasına ve diğer partilerin güçsüzleşmesine neden olur. Bir diğer sorun da şeffaflığın yetersiz olması. İnsanların ve medyanın bu ilişkinin nereye gittiğine, kimin ağır basan taraf olduğuna dair bir bilgi alabilme imkanı yok. Birçok anlaşma olduğu söyleniyor ama detaylar bilinmiyor. Bu da yanlış bilgilendirilme ya da yanlış yorumlamaya sebep veriyor. Bir diğer faktör, Türkiye'nin diğer ülkelerle olan ilişkisi Türkiye ile Kürdistan ilişkisini etkilemekte. Gizlilik kötü bir etkidir. Az önce de bahsettiğim gibi ilişkide eşitlik olmaması diğer bir önemli sorun. Bu sebeple doğrudan yabancı yatırım olmaması büyük bir sorun olarak görülmekte ve uzun süreli bir ilişki için buna ihtiyaç var. Türkiye ile KBY arasındaki ilişki bir ülke ve hükümet ilişkisi. Yani bir aile ya da parti ilişkisi değil. Türkiye'nin bir kamu diplomasisi yürütmesi gerekiyor. Ve bence bu yanlış bilgilendirilmeyi engeller. Şeffaflık ne kadar

gerekiyorsa, barışçıl sistem de o kadar gerekmektedir. Kürt sorununu çözmek KBY ile iyi ve uzun vadeli ilişki kurulmasını sağlayacaktır. Ekonomik alanda karşılıklı işbirliği, serbest piyasa ve bunların bir sektörle sınırlandırılmaması iki taraf için de iyi bir şey. Kürtlere karşı ayrımcılığın ortadan kalkması gerekiyor. Bunun aşılması lazım. İki taraftan birinin dostu ya da düşmanı olarak görülmeden ortak çıkarlar doğrultusunda ilişkiler kurularak her iki tarafla da işbirliği içinde olunmalıdır. Goran'ın bakış açısıyla konuşacak olursam; Goran'ın Türkiye ile gerek ekonomik, gerek enerji ile ilgili ve gerek de siyasal konularda herhangi bir sorunu yok. Goran işbirliğini, Türk şirketlerini sıcak karşılıyor. Tartışılan konu bunun içeride nasıl kullanıldığı, bundan nasıl yararlanıldığı. Bu ortaklığın büyük bir kısmının petrol ve doğal gaz olduğu herkesçe zaten biliniyor. Goran'ın birtakım endişeleri var ama buna karşı değil. Şeffaflık ve bu gelirin nereye gittiğinin bilinmesi gibi konular Goran'ın endişeli olduğu kısımlar. Böyle bir ilişkinin olmaması üzerine herhangi bir eylem ya da düşünce zaten yok. Burada istenen; bunların şeffaf bir biçimde kamuoyu ile paylaşılmasıdır. Goran zaten bölge ülkeleriyle arasında dengeli ilişkiler istiyor. Bu yüzden de atılan her adımı değerlendirmek için uğraşılıyor. Bunun Goran'ın silaha ya da bir orduya dayanmayan sivil bir hareket olmasıyla da bir bağlantısı olabilir. Ve bu da daha modern, daha barışçıl bir yol izlendiği olarak yorumlanıyor. Türkiye'nin KBY ile olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğu taktirde iyi bir yol izlendiği görüşündeyim.

Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN, ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı:

Dr. Sardar Aziz'e teşekkür ederiz. Konuşmalar bitti. Şimdi tartışma bölümüne geçiyoruz.

Murat ÖZÇELİK, Emekli Büyükelçi ve KGD Müsteşarı:

Her şeyden önce ORSAM'a bu toplantıyı düzenlediği için çok teşekkür ediyorum. Çok yapıcı bir toplantı oldu. Her şeyden önce Goran'ın ne istediğini ve neyi temsil ettiğini bilmiyorduk. Şahsen sizi çok dikkatli dinledim. KBY 2003'te kurulmuş olan bir yapı. Türkiye her zaman Türklerin ve Kürtlerin bir arada yaşamak istediği bir ülke olmuştur. Bu konu üzerine uzun uzun tartışabiliriz. Bu şekilde söylemek istemezdim ama Türkler Kürtleri hep terörist olarak gördü. Türkiye'nin politik yapısı bugüne kadar çok değişti. Kürtlerle dostane ilişkiler kurulması gerekiyor. Bu konuyu sabaha kadar konuşabiliriz. Malesef size katılmak zorundayım, Türkiye diğer ülkelerle arasındaki bağı kuvvetlendirmeliydi. Ama şunu da size garanti ederim ki bizim sistemimiz de bölümlere ayrılmış durumda. 5 konuyla aynı anda ilgilenemeyeceğimiz bir biçimde bölümlere ayrılmış bir durumda. Alanında uzman olan bir adamınız olmalı. KBY ile Türkiye arasındaki politika da ortak bir şekilde yürütülmeli. Bu esnada, işin ticari ve enerji tarafı çok önemli. Malesef bu süreç çok şeffaf bir şekilde yürümüyor. Bunun sebebi, KBY ile işbirliği içinde olabilmemiz için Bağdat'la aramızın iyi olması gerekmektedir.

KBY ile doğru işler yapmak istiyoruz; ama bazen Bağdat buna o kadar karşı çıkıyor ki bunu şeffaf olacak duruma getirmemiz gerekiyor. Ama dediğiniz gibi, KBY ile Türkiye'nin dostane ilişkisinin gelişip ilerleyebilmesi için, Türkiye'deki Kürt sorununun da çözülmesi gerekiyor. Bunları konuşup tartıştıktan sonra, kısaca, Kürt toplumu ve Goran gibi partilere ulaşmak için çabalayacağız. KBY'de demokrasinin yerleşmesi çok iyi ve bu kolay bir süreç olmayacak. Bunları neden yaptığımızı tartışıp, aramızda anlaşım konuşacağız. Bu bence güzel bir başlangıç. Bu toplantıda konuşulanları yüksek makamlara ulaştırmaya çalışacağız. Burada dostlarınız var. Tabii ki KBY ile aramız iyi. Aramızdaki ilişki iyiye gidiyor ve ilerliyor. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

**Dr. Latif MUHAMMED,
Gorran Partisi'nin Irak
Parlamentosu Milletvekili ve
Grup Başkanı:**

İlgi ve alakanız için biz de çok teşekkür ederiz. İnşallah her şey daha da iyiye gidecektir.

**Dr. Mohamed ALİ,
Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar
Merkezi Üyesi, Süleymaniye:**

Bölgede partiler arasında ve partilerle hükümet arasında yaptıkları hatalara, yolsuzluklara karşı sessiz kalma üzerine anlaşmalar var. Bu konu hakkında ne söyleyeceksiniz?

**Dr. Darbaz MOHAMMED,
Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar
Merkezi Üyesi, Süleymaniye
Üniversitesi Coğrafya Bölümü:**

Irak'taki bu bölünmeyi şöyle açıklayalım. Şii, Sünni, Kürt üçlüsü arasında bu bölünme. Şunu sorabiliriz, bu üçlü arasında mı yeni devlet kurulacak ya da farklı küçük gruplar mı çıkacak? Suriye de şu anda görünen şu ki; Sünni gruplar ağırlıkta, eğer Sünniler hükümete gelirse, Şii gruplar artık kopmaya başlıyor. Planlı bir strateji yok. Sadece partiler kendilerine göre bir şeyler düzenleyip onları uyguluyorlar. Şii gruplar da kendi menfaatlerine yönelik bir şeyler yapıyorlar. Geçmiş 7-8 yılda da görüldüğü gibi istedikleri şekilde ve menfaatleri doğrultusunda yönlendirmişlerdir. Diyala şehrinde federal bölge ilan edilmesi talebiyle bir ayaklanma oldu. Diyala valisi baskılardan dolayı şehirden kaçmak zorunda kaldı.

Aslında ben Iraklı Şii, Sünni ve Kürtlerin birlikte yaşaması konusunu, birbirlerine güvenmeyen üç ayrı mafyanın işbirliği yapmak zorunda olması gibi değerlendiriyorum. Aralarında bir anlaşma yapıyorlar, anlaşma sonucunda da gruplar kendi hisselerini kabul etmeyip tekrar anlaşmazlığa düşüyorlar. Aslında bu üç grup için tek ortak menfaatin petrol olduğunu söylemek mümkündür.

**Murat ÖZÇELİK, Emekli
Büyükelçi ve KGD Müsteşarı:**

Irak Anayasasınının 76 numaralı maddesine dikkatinizi çekmek isterim. Bu madde bölgede demokrasinin ilerlemesini engellemektedir. Bölgede Şii tarafı ağır basan kısım. Onlar da seçimleri boş verin, biz nasılsa çoğunluğu oluşturuyoruz diyor. Bırakın başkanın kim olacağına biz karar verelim diyorlar. Irak politikası bunun üzerine oluşturulmuş. Seçilen partinin kendi

koalisyonunu oluşturmasına müsaade edilmesini istedik. Beceremezlerse başkan tabii ki bu işi bir başkasına versin. Bu konuda umudumuz vardı. Bu adım atılmış olsaydı Irak demok-rasi bağlamında ilerleyebilecekti. Ve maalesef İranlı dostlarımız buna engel oldular. Durum bu kadar basittir.

Bilgay DUMAN, ORSAM Ortadoğu Uzmanı:

Benim söyleyeceklerimin çoğu ifade edildi. Ben sadece şunu söylemek istiyorum. Irak'taki temel mesele siyasetin normalleşmemesidir. Bundan kastım şu ki; iyi bir siyasi sistemin işleyebilmesi için bir iktidar olması ve güçlü bir muhalefetin ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Irak'ta öyle bir siyasi yapı var ki, neredeyse seçimleri kazanan her parti hükümet içerisinde yer almak zorunda bırakılıyor ya da hükümet içerisinde yer veriliyor. Bu da hükümet içerisinde bir paylaşım savaşına yol açıyor. Tabii hükümet dışında bir muhalefet olmayınca, hükümetin yaptıklarını denetleyecek bir mekanizma ortaya çıkmıyor. Payından memnun olmayan taraflar da hükümet dışı muhalefet yapamadıkları için, hükümet içinde muhalefet yapıyorlar ve böylece siyasi süreç işlemez hale geliyor. Murat Bey'in de söylediği gibi Irak'ta siyasetin normalleşebilmesi için Irak'ta kazanan partiye bir şans verilmeli diye düşünüyorum. Ama şu an itibarıyla Amerika ve İran hangi noktada anlaşabiliyorlarsa ne yazık ki o paydada sonuç alınabiliyor.

Dr. Darbaz MOHAMMED, Gorran Partisi Siyasi Araştırmalar Merkezi Üyesi, Süleymaniye Üniversitesi Coğrafya Bölümü:

Irak'ta politikalar ve siyasi yenileme konusunda neler yapıldığını hepimiz biliyoruz. Bu üç ayrı grubu bir araya getirebilecek hiçbir güç yok. Şunu sorabiliriz. Acaba ne zaman tamamen ayrılacaklar ya da tamamen birleşecekler? Bu ayrılık nasıl olur bilmiyoruz. Konfederasyon şeklinde ya da bağımsız bir devlet şeklinde mi? Irak'a baktığımızda özgür bir parti, özgür bir seçim, özgür bir parlamento görmüyoruz. Halkın inanabileceği hiçbir kurum yok. Dr. Şaban Bey'e bir sorum olacak. Türkiye'nin şu anda Kürdistan bölgesine yönelik izlemiş olduğu politika için stratejik bir politika mı yoksa bir taktik midir? Bir diğeri Türkiye ile Kürdistan arasındaki ilişkide Türkiye gerçekten Kürdistan'a yardım mı etmek istiyor? Türkiye ile Kürdistan arasında enerjiden bahsettik, peki enerji anlamında yardım ettiğinde Türkiye'nin ne çıkarı olacak? Şunu anlamak istiyorum. Türkiye çıkarları için mi Kürdistan'a yardım ediyor yoksa herhangi bir çıkarı olduğunda tutumu değişir mi? Diyelim ki Türkiye, Irak hükümetiyle arasını düzelttiğinde, İran'la arası iyi olduğu zaman dönüp baktığımızda Kürdistan'la arasındaki ilişki nasıl olacak?

Doç. Dr. Şaban KARDAŞ, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü:

Tabii sorular karmaşık, bunların cevabını bilmek için hocanın dediği gibi şeffaflık gerekir. Türkiye tarafına baktığımızda ilişkilerin yürütülmesi ile ilgili en azından kamuoyunda tartışıldığı kadarıyla bazı şeffaf olmayan yönler var. Mesela ana muhalefet partisi CHP Mecliste imzalandığı söylenen enerji anlaşmalarının içeriği ile

ilgili bir soru önergesi vermişti. Bu derecede tartışılıyor. Bana göre şeffaf olmamanın sebebi aslında Türkiye'nin aynı zamanda Bağdat'la ilişkilerini gözetmesi söz konusu. Ama Türkiye açısından bir başka boyut daha var. Burada bir anlamda normal olmayan bir ilişki Türkiye – Kürt bölgesi ilişkisi. Yani burada sizin sorunuz Türkiye ile bölgesel yönetim arasındaki ilişkilerin iki eşit güç arasındaki ilişkiler olup olmadığına ilişkin. Karşımızda en nihayetinde bağımsız bir devlet yok. İki bağımsız devlet arasındaki ilişkiden bahsetmiyoruz. Burada Serdar Bey'in de bahsettiği Türkiye Kuzey Irak Parlamentosuyla işbirliği geliştirebilir demişti. Türkiye'nin uluslararası hukuk açısından bir denklik boyutu gözetmek zorunda olduğunu görüyoruz. Daha önce Murat Bey'in bahsettiği hassasiyetlerden dolayı Türk kamuoyunda hala devam eden hassasiyetlerden dolayı bir yandan Kuzey Irak

la Bölgesel Kürt Yönetimi ile ilişkiler gelişirken bir yandan da bunu Kuzey Irak Bağımsız devlet olmuyor şeklinde içerideki milliyetçi tepkiyi yönetmek zorunda. Çünkü MHP'den olsun hatta CHP'den olsun o yönde eleştiriler var. Bunu az önce siz de söylediniz, Suriye ile birlikte düşündüğünüz zaman Türk halkının genelinde sürekli Ortadoğu'da büyük bir Kürdistan kurulacağı projesi olduğuna ilişkin inanç var. Irak, Suriye belki ileride Türkiye'deki Kürtlerden oluşan bölgede koparılıp bağımsız bir devlet kurulacak ve AK Parti buna aracılık yapıyor şeklinde bir eleştiri var o yüzden AK Parti bu ilişkiyi anlatırken şeffaf davranamıyor. O yüzden konuşmamı tamamlarken bir cümle kullanmıştım. Benim gördüğüm kadarıyla Türkiye Kuzey Irak'la olan ilişkisini, Irak'ın bütünü ile olan ilişkisini tamamlayıcı olarak görüyor, ona paralel onun dışında bir ilişki olarak görmüyor. Bunu

sürekli vurguluyor o açıdan da eşit ortak mı sorusu biraz çetrefilli bir soru. Uluslararası hukuk boyutu var. Pek çok açıdan her ne kadar Türkiye'nin ilişkisi stratejik gibi görünse de bunu iki eşit devlet arasındaki ilişki olarak gördüğünü zannetmiyorum. İkinci soru, Türkiye çıkarları için mi ilişki geliştiriyor şeklinde. Enerji konusunda Türkiye'nin çıkarları ve beklentileri nedir? Sonuçta her devlet çıkarı için belli işler yapıyor, kimse hayır için devlet kurmuyor. Bu iki taraf için de geçerli zaten işbirliği de iki tarafın çıkarlarının kesiştiği noktada ortaya çıkıyor. Burada iki tarafın çıkarlarının ne olduğunu, nerede örtüştüğünü sormak sağlıklı yaklaşımdır. Enerji konusunda Türkiye'nin pozisyonu daha çok Irak'ın içinde %17'lik gelirlerin paylaşımı noktasında Kuzey Irak'la Bağdat arasında sorun yaşandığı için bu sorundan dolayı Türkiye Kuzey Irak'la doğrudan enerji ilişkileri geliştirme yoluna gidiyor. Benim kanaatim Irak içerisinde Erbil ile Bağdat arasındaki sorun çözülmüşse Türkiye'nin de Kuzey Irak'la bağımsız, Bağdat'ın üzerinden olmayan, Bağdat'ı bypass edecek enerji ilişkisi geliştirmeyeceği yönünde. Benzer bir durum mesela Azerbaycan'la ve diğer ülkelerle var. Petrol ve doğalgazınız var satmak için belli bir pazara ve Avrupa'ya, dünyaya ihraç etmek için boru hattının geçeceği bir koridora ihtiyacınız var. Türkiye bu noktada avantajını kullanmak istiyor. Özellikle bu ara Türkiye'nin hayata geçirmek istediği projeler var. Bildiğiniz gibi Nabucco vardı. Gerçi Nabucco gündemden düşmüş durumda. Azerbaycan'la bu anlamda işbirliği geliştirildi ve anlaşma yapıldı. Ama bir şekilde Avrupa'da Ortadoğu'dan doğalgaz talebi var. Türkiye'nin bu

rada ki çıkarı; bu projeler Türkiye üzerinden hayata geçirilirse Türkiye buradan bir gelir elde edecek iki Avrupa'ya karşı stratejik bir avantaj elde edecek. Kuzey Irak'ın da avantajı doğal kaynaklarını paraya çevirecek oluşudur. Bir de Türkiye, İran ve Irak ile ilişkilerini düzeltirse Kürt bölgesi ile ilişkileri bozulur mu sorusunu sormuştu. Şimdi biz Türkiye olarak şunu sorabiliriz. Erbil ile Bağdat ilişkilerini düzeltirse Türkiye'yi bırakır mısınız? Tabii bu ilişkilerde her zaman provokatif yönler vardır.

Abdullah BOZKURT, **Today's Zaman Ankara Temsilcisi:**

Türkiye ile ilişkilerin ticaret kısmından bahsettiniz. Bu Türk dış politika sisteminin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu Türkiye'deki siyasi, ekonomik durum ve gelişmelerden dolayı son 10 yılda iyice arttı. Tabii ki endüstri gibi alanlarda da gelişmeler oldu ve yeni pazarlar bulmaları gerekiyor. Irak'taki asıl problem, İran'la olan problem. İran işlerini bizim gibi yürütmüyor. İran'da işler bambaşka bir yolda ilerliyor. Bu yüzden de İran'la ticaret ve ekonominin kuralları içinde rekabet edemiyorsunuz. Türk firmaları, Türk üretimi iyi olunca ve fiyatlar da gayet iyi olunca tabii ki Türkiye ile anlaşmaktasınız. Kürdistan Bölgesi'nde biz de aynı durumda mı olacağız? Eğer bunun cevabı evet olursa, o zaman sorunlar olacaktır. Bu uyuşmazlığı nasıl çözeceğiz? İşler normal olmayınca, siyaset normal olmayınca biz kendimizi durumları normalleştirmek için zora sokacağız ve bu sadece KBY için geçerli değil, aynı zamanda Kürt Bölgesi için de geçerli olacaktır.

**Dr. Sardar AZİZ,
KBY Parlamento Seçimi Gorran
Partisi Milletvekili Adayı, Cork
Üniversitesi, İrlanda:**

Her şeyden önce normal bir bölgeden bahsetmiyoruz şu an. Bütün bölge değişik süreçlerden geçiyor. Bunun uluslararası standartlarda bir pazar olmadığını bilerek yaklaşmak gerekiyor. Bu geçmişten gelen ve devam eden bir süreç. Yani, benim önerime göre Türkiye bu pazarı normalleştirmede lider rolü oynayabilir. İşler bölgede bu şekilde ilerlemiyor. Böyle olunca her şeyi göz önünde bulundurmanız gerekiyor. Türkiye Ortadoğu'ya gelirse bölgede bu tür karışıklıkların olduğunu önceden bilip gelmeli. Bu açıdan bakılacak olursa, bu ilişki normal ve standart bir ilişki olmayacaktır.

**Doç. Dr. Şaban KARDAŞ,
TOBB Ekonomi ve Teknoloji
Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü:**

Bu dedikleriniz Güney Irak için geçerli, ama bildiğim kadarıyla Kuzey Irak'taki yatırımcıların sayısı Kuzey Irak'takilerden 5 kat fazla. Bence Kuzey Irak'taki yatırımcılar bu tür bir problemle karşılaşmıyorlardır.

**Murat ÖZÇELİK,
Emekli Büyükelçi ve KGD
Müsteşarı:**

Asıl önemli olan kısım Türk şirketlerinin işlerinin çok iyi olması ve İran'ın işlerinin pekiyi olmaması. İranlı dostlarımızın ne yaptığını biliyor musunuz? Türkiye bir ihale aldığında "Neden bu işi Türkiye'ye verdiniz, Türkiye şöyle yapıyor, Türkiye böyle yapıyor." diye Iraklı yetkililerle konuşuyorlar. Ve Türkiye'ye neredeyse her zaman en küçük işi veriyorlar. İşlerini bitiremiyorlar. Demek istediğim; Türk firmaları ve yatırımcıları gerçekten çok iyi işler çıkarıyorlar ve çok güçlüler. İşte bu yüzden Kuzey Irak'taki Türk yatırımcılar Güney Irak'taki yatırımcıların 5 katı.

**Dr. Ako Hama KARİM,
Gorran Partisi'nin Siyasi Araştırmalar
Merkezi'nin Koordinatörü:**

Öncelikle ORSAM Yönetimine bizleri misafirperver bir şekilde karşıladıkları için çok teşekkür ediyoruz. Bütün katılımcı arkadaşlara ve emeği geçen herkese de teşekkür ederiz.

**Hasan KANBOLAT,
ORSAM Başkanı:**

Biz de sizlere teşekkür ediyoruz. Bunu bir ilk olarak kabul ediyoruz. Bundan sonra her toplantıda aylık konuların ele alındığı, fikir jimnastiğinin yapıldığı, özgür düşüncelerin olduğu toplantılar yapmayı umut ediyoruz.

Goran Hareketi Milletvekili Latif Muhammed ile Röportaj

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Siyasetinde son yıllarda önemli bir değişim yaşanıyor. Daha önce KDP ve KYB'ye dayalı siyasi sistemde güçlü bir muhalefet ortaya çıkmaya başladı. Bu açıdan yeni kurulmuş olmasına rağmen girdiği seçimlerden büyük başarı ile çıkan Goran Hareketi önemli bir yer tutuyor. Önümüzdeki seçimlerde bölgenin ikinci büyük partisi olma şansı bulunan Goran Hareketi'nin Irak Parlamentosu Grup Başkanı Latif Muhammed ile bir röportaj gerçekleştirdik. Latif Muhammed: , Kürt siyasetinde yaşanan değişim, partisinin Suriye Kürtleri ve Türkiye ile ilişkilere bakışı konusunda bilgi verdi.

ORSAM: Kısaca kendinizi tanıtabilir misiniz?

Latif Muhammed: İsmim Latif Muhammed. Irak meclisinde Goran partisi milletvekili olarak görev yapıyorum. Aynı zamanda Irak Parlamentosu Goran Gru Başkanım. Son seçimlerde önemli başarı kazanmış bir partiyiz. Meclis üyesi olmadan önce, hakim olarak görev yaptım ve aynı zamanda Süleymaniye Üniversitesinde hukuk bölümünde öğretim görevlisidim. Anayasa hukuku alanında doktaram var.

ORSAM: Goran Hareketi ve meclis üyesi olarak, Irak merkezi hükümeti ve Irak Kürt Bölgesel Hükümeti arasındaki son gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Son dönemde iki taraf arasında gerginlik yaşanmıştı...

Latif Muhammed: Irak başbakanı Maliki yakın zaman önce Kürdistan'a ziyarette bulundu. Barzani de Bağdat'a gitti. Bu aralarındaki ilişkinin eskisi kadar kötü olmadığını göstergesidir. Son dönemde bir düzelme oldu aralarında. Daha öncesinde bildiğiniz gibi Maliki Irak ordusunu Suriye sınırına getirmişti ve peşmerge ile karşı karşıya gelmişti. Bunu düşünürsek, son dönemde ilişkilerin iyiye gittiğini söyleyebiliriz.

ORSAM: Kürt Bölgesel Yönetiminde Kürt partileri arasında bir rekabet söz konusu ancak Irak Parlamentosunda durum nedir? Rekabet orada da devam ediyor mu yoksa bir dayanışma mı söz konusu?

Latif Muhammed: Kürtler arasında Bağdat'ta bir dayanışma var. Ancak biz Goran olarak bu ittifakın içinde yer almıyoruz. Bütün Kürt partiler Kürt Dayanışma Güçleri adı altında birlikte hareket ediyor. Ama biz Goran

olarak bu gruba üye değiliz. Bağdat'ta durumlar daha iyi çünkü ortak ilgi alanlarımız var. Örneğin Kürt haklarını korumak gibi. Kürt bölgelerine ait anayasal haklarımızı savunuyoruz. Ama uyuşmadığımız da noktalar var tabii ki. Bunlardan biri seçimler konusu. KDP ve KYB bölgeyi iki ana parti olarak yönetmek istiyor, biz ise buna karşıyız.

ORSAM: Kürt bölgesindeki genel siyasi yaşamı nasıl görüyorsunuz?

Latif Muhammed: Biz KYB ve KDP'den ayırıyoruz ve farklıyız. Onlardan bağımsız ve alacağımız kararlar onların hareketlerine göre belirlenmiyor. Bizim savunduğumuz şu; herkesin özgürce hareket etme hakları var. Başkalarını etkileyen konularda bize karar almak düşmez. Son söz bizim olmamalı. Anayasa'da yer alan, Kürdistan bölgesini etkileyen haklara inanıyoruz. Petrol konusunda yapılan çalışmaları ve şirketleri destekliyoruz, fakat savunduğumuz şu, bu konularda daha şeffaf olunması lazım. Bu konuların kişisel olmaması lazım, kurumlaştırılması lazım. Açık seçik ve kurallara dayalı anlaşmalar yapılmalı Kürdistan bölgesinde. Eğer bölgede hükümet değişirse ya da yönetim başındaki kişi değişirse, hiçbir şey garanti değil. Bunun sebebi konuların kişisel boyutta olmasıdır. Kürt bölgesinin iyiliği ve garanti altına alınması için, bu konuların şeffaflık kazanması lazım.

ORSAM: Goran Hareketi olarak Eylül ve Kasım'da gerçekleşecek olan seçimlerden beklentileriniz nedir?

Latif Muhammed: Eğer adil bir

seçim gerçekleşirse, önceki seferden daha yüksek oy kazanacağız ve koltuk sayımızı yükselteceğiz. Fakat baştaki iki büyük parti adil bir şekilde seçim gerçekleştiriyor. Onların gücü ve parası var. Halkın paralarını seçimi kazanmak için kullanıyorlar. Eğer temiz, adil bir seçim olursa şüphem yok ki önümüzdeki seçimler Kürdistan bölgesi siyasetinde çok büyük değişiklikleri beraberinde getirecek.

ORSAM: Suriye'deki Kürt meselesi hakkında partinizin görüşü nedir?

Latif Muhammed: Goran olarak Suriye Kürtlerinin iç işlerine müdahale etmek istemiyoruz. Bu konuyla ilgili kararları kendileri almalı. Türkiye ile aralarında iyi bir ilişki başlattılar. Kürt problemini çözmek tabii ki büyük önem taşıyor Türkiye ile olan ilişkiyi sağlamlaştırmak için. Sağlam bir ilişkinin temelini atıldığını düşünüyorum. Ama Goran olarak Suriye Kürt problemini, onların kendi problemi olarak görüyoruz ve bu yüzden kendi aralarında çözmeleri gerekir. Son söz onlara bırakılmalı. Ama tabii ki Suriye'nin Kürt bölgesinde alınan kararlar barışseverliğe, insancıl olmalı ve milliyetçiliğe dayanmamalı.

ORSAM: Suriyeli Kürt partilerin bazıları KDP'ye bazıları PKK'ya ve bazıları da KYB'ye yakın duruyor. Goran Hareketinin herhangi bir Suriye Kürt partisi ile daha yakın ilişkisi bulunuyor mu? Hareketinizin Suriye Kürt siyaseti üzerinde etkisi var mı?

Latif Muhammed: Goran olarak hiçbir etkimiz yok. Ve böyle bir ilişki biçimini de desteklemiyoruz. Tüm partiler ile iyi bir ilişkimiz var ama üzerlerinde etkili olmak anlamında değil. Biz

Suriye Kürt meselesinin Türkiye'deki süreç ve Türkiye – Suriye ilişkileri ile bağlantılı olduğunu düşünüyoruz. Suriye - Türkiye ilişkilerinin düzgün bir şekilde yürütülmesi ve çözüm sürecinin başarı ile sonuçlanması Suriye Kürt sorununun da kolayca çözülmesinde yardımcı olacaktır.

ORSAM: Irak'ta Kürtlerin bağımsızlık ilan etmesinin bölge Kürtleri üzerinde doğrudan etkisi olacağı kesin. Goran Hareketi'nin Irak'ta bağımsızlık konusunda nasıl bir tutumu söz konusudur?

Latif Muhammed: Bağımsızlıkla ilgili herhangi bir resmi açıklama yok. Elbet birçok siyasi parti bu konuyu çok fazla dile getiriyor. Gazeteler de bu konuyu çok fazla ele almaktadır. Kürt halkı kendi kararını verecek ve özgürce bir seçim gerçekleştirerek bunu yapacaktır. Eğer Irak'ta demokrasi varsa, diyalog varsa ve anayasaya göre hareket edilirse, her şey Kürdistan'ın le-

hine gerçekleşecektir. Ama eğer anayasaya uyulmazsa ve Kürt hakları tanınmazsa sıkıntı doğabilir. Biz özgür iradeyi savunuyoruz. Eğer demokratik yollar izlenirse, zaten bağımsız bir Kürdistan olur.

ORSAM: Goran hareketi olarak Türkiye'nin Irak Kürt bölgesi ile ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Latif Muhammed: Kürdistan Bölgesi ve Türkiye arasındaki ilişkiyi destekliyoruz. Fakat ilişkide yasalara bağlı bir şeffaflık olması gerektiğini inanıyoruz. İlişkinin iki kişi arasında olmaması lazım. İlişkilerin kurumsallaşması gerekiyor. Hukuka bağlı olması lazım. İlişkilerde sağlam zeminlere basılması gerekiyor. Ancak kurumsallaşma olursa aradaki ilişki uzun süreli ve istikrarlı olabilir.

ORSAM: Teşekkür ediyoruz.

Goran Hareketi'ne Bağlı Araştırma Merkezi Araştırmacısı ve Süleymaniye Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Ako Hama Kerim ile Röportaj

Goran Hareketi Irak Kürt Bölgesel Yönetimi siyasetinin yükselen güçlerinden. Hareket, 21 Eylül tarihinde gerçekleşecek seçimlerden daha da güçlenerek çıkmayı hedefliyor. Goran Irak siyasetinde giderek artan önemine rağmen henüz bölge ülkeleri ile güçlü bağlar kurmayı başaramadı. Bu açıdan Goran Hareketi'ne bağlı milletvekili ve akademisyenlerin Ankara ziyareti ayrı bir önem taşıyor. Goran Hareketi'ne bağlı Politika Araştırmaları Merkezi'nde görev yapan ve aynı zamanda Süleymaniye Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Dr. Ako Hama Kerim ile ziyaretleri sırasında gerçekleştirdiğimiz mülakatta; Goran Hareketi'nin Türkiye ile ilişkilere bakışı ve Suriye Kürtleri gibi konuları ele aldık.

Röportaj: Oytun Orhan,
ORSAM Ortadoğu Uzmanı

ORSAM: Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

Ako Hama Kerim: İsmim Ako Hama Kerim. Siyaset Bilimi dalında doktoramı yaptım. Süleymaniye Üniversitesi'nde öğretim görevlisiyim ve aynı zamanda Goran Hareketi'ne bağlı politika merkezinde araştırmacıyım.

ORSAM: Türkiye'nin Ortadoğu bölgesindeki yumuşak gücü konusunda çalışmalarınız var. Bu konudaki görüşleriniz nedir ve genel anlamda Türkiye'nin Ortadoğu politikasını nasıl görüyorsunuz?

Ako Hama Kerim: Evet, doktoramın bir bölümünde Türkiye'nin ne şekilde bir yumuşak güç olduğunu inceledim. Bu bölgede Türkiye'nin rolü gün geçtikçe artıyor. Fakat, eğer Türkiye bölgedeki mezhepsel çatışmada rol oynamaya çalışırsa bu rolü azalacaktır. Eğer dış politikasını açık ve dürüst bir diplomasi ile oynarsa Türkiye için hiçbir sorun çıkmaz. Türkiye'nin pozisyonu şu an güçlü ve bu bölgedeki çatışmalara karışmaması Türkiye'nin menfaatinde. Türkiye demokrasiyi savunuyor. İçerde demokrasiyi sağlamlaştırması ülkeye dıştan bakışı da daha sağlam zeminler üzerine kurmasına yardımcı olur. Bu gibi çatışma yaşanan bölgelerde bir denge sağlanmalıdır. Güvenlik adı altında insan hakları göz ardı edilmemeli.

ORSAM: Türkiye'nin Irak ve Irak Kürt Bölgesel Yönetimine yönelik politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ako Hama Kerim: Türkiye bu ilişkisini son derece pragmatik yürütüyor. Hem Irak'la hem Kürdistan bölgesi ile yakın bir ilişkide bulunmaya çalışıyor. Fakat Türkiye'nin Irak'la ilişkisi bu aralar iyiye gitmiyor. Kürdistan bölgesi ile ilişkisi ise pragmatik çerçevede kısmen iyi denilebilir. Kürdistan bölgesi ile olan ilişkisi menfaate dayalı bir ilişki. Türkiye politik, ekonomik ve enerji alanında kazançlı çıkıyor ve Kürdistan bölgesi de aynı alanlarda fayda sağlıyor. Bir de güvenlik konusunda iki tarafın ortak çıkarları ve ilgileri söz konusu. Kürdistan bölgesi hem Suriye'deki hem Türkiye'deki PKK sorununu çözmekte yardımcı oluyor. Kendi fikrimi sorarsanız, Türkiye Irak'taki Sünnileri savunuyor ve iktidardaki Şii hükümete karşı. Şiiler de İran tarafından destek buluyor. Bana göre bu bölgede dini inançlar konusunda bir çekişme yaşanıyor. Konu Şii'ler ve Sünni'ler. Şii tarafında İran, Irak ve Suriye yer alıyor. Sünni tarafında ise Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan yer alıyor. Türkiye de bu çekişmenin içinde yer alıyor.

ORSAM: Irak Kürt bölgesinin ve halkının Türkiye'ye bakışı nasıl. Bölgedeki genel bakışa göre Türkiye güvenliklerine yönelik bir tehdit unsuru mu yoksa Batıya açılmak için bir fırsat olarak mı görülüyor?

Ako Hama Kerim: Ekonomi ve ticaret konusunda Kürtler Türkiye'ye çok pozitif bir gözle bakıyor. Bunun sebebi o bölgelerde çok fazla Türk şirketinin olmasıdır. Irak Kürt halkının yaklaşık on kişisinden dokuzu Türk malları tüketiyordur. Gıda, tekstil veya teknoloji sektöründe bu geçerli. Bu gibi faktörler Türkiye imajı açısından pozitif bir etki yaratıyor. Aynı za-

manda Kürdistan bölgesi Türkiye'nin şu anki hükümetinin Kürt sorununu çözmeye ve haklarını tanıma konusunda çalıştığını da görüyor. Örneğin anadilde eğitim ve yayın gibi konularda adımlar atılmaya çalışılıyor. Bu gibi gelişmeler dışarıdan bakıldığında Türkiye için çok olumlu. Politik açıdan, Türkiye'nin sınırlarını açmış olması da iyi. Türk politikacıların bu bölgeyi ziyaret etmeleri, düzenli ve güvenilir bir ilişki kurmak istediklerinin bir göstergesidir. Sınırların açılmasının bir diğer faydası da Kürt'lerin Türkiye'ye giriş yapıp nasıl bir yer olduğunu görmeleri. Çünkü Türkiye'ye çoğu zaman uzaktan farklı bir gözle bakılmaktadır. İlişkilerin artması yanlış anlamaları da ortadan kaldıracaktır.

ORSAM: Suriye Kürtlerinin durumu ve Türkiye'nin Suriye Kürtlerine yaklaşımı konusunda ne düşünüyorsunuz?

Ako Hama Kerim: Şu anki duruma bakılırsa Suriye'deki Kürtlerin özerkliklerini kurmak ve haklarını savunmak için çok elverişli bir zaman. Tabii bu Türkiye için bir tehdit unsuru olmamalı. Önemli bir başka konu da Kürtlerin Türkiye'de kendi içinde çekişme yaşamamaları. Kürtlerin kendi aralarındaki farkları gidermeleri lazım. Kürtlerin ortak bir amaç için aralarındaki farklılıkları bir tarafa bırakıp kendileri için neyin iyi olacağını tartışmaları gerekiyor. Maalesef böyle bir dayanışmayı Kürtler arasında görmüyorum. Aralarındaki çekişmeden dolayı Suriye'deki büyüme kapasitelerini ve haklarını isteme işlemini gerçekleştiremiyorlar. Bu arada, Türkiye de Suriye'deki Kürtleri bir tehdit unsuru olarak görmeyi bırakmalı. Türki-

ye eski bir mantık üzerinde yürüyor. PKK diye bir sorunu tehdit unsuru olarak görmek yanlış. Yeni bir sayfa açılmalı ve ona göre yeni bir yaklaşım sağlanmalı. Irak Kürdistan Bölgesi her zaman ortak noktaların, örneğin dil ve ticaretin, tehdit ve ordu dilinden daha güçlü olduğunu savunur. Türkiye'nin Suriye'deki Kürtlerle ortak bir masada oturması gerekiyor. Bu durumdan Türkiye de faydalanır. Hem güvenlik açısından hem de iç politikada barış sağlanmış olur. Eğer Türkiye Suriye'deki Kürtlerin farklılıklarını öne

sürerse ve üzerine basarsa, bu Türkiye için hiç iyi bir görüntü vermez. Türkiye ve Suriye'deki Kürtler aynı lehçeyi, aile bağlarını, kabileleri ve geçmişi paylaşıyor. Bu halkları birbirlerine karşı tehdit unsuru olarak göstermek Türkiye'nin aleyhindedir.

ORSAM: Teşekkür ederiz.

** Bu röportaj 15 Ağustos 2013 tarihinde ORSAM Uzmanı Oytun Orhan tarafından Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Goran Hareketi'ne Bağlı Araştırma Merkezi Araştırmacısı ve Süleymaniye Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Mohamed Ali ile Röportaj

Goran Hareketi Irak Kürt Bölgesel Yönetimi siyasetinin yükselen güçlerinden. Hareket, 21 Eylül tarihinde gerçekleşecek seçimlerden daha da güçlenerek çıkmayı hedefliyor. Goran Irak siyasetinde giderek artan önemine rağmen henüz bölge ülkeleri ile güçlü bağlar kurmayı başaramadı. Bu açıdan Goran Hareketi'ne bağlı milletvekili ve akademisyenlerin Ankara ziyareti ayrı bir önem taşıyor. Goran Hareketi'ne bağlı Politika Araştırmaları Merkezi'nde görev yapan ve aynı zamanda Süleymaniye Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Muhammed Ali ile ziyaretleri sırasında gerçekleştirdiğimiz mülakatta; Goran Hareket'nin seçimlerden beklentilerini, Irak Kürt siyasetindeki pozisyonunu ve Türkiye'ye bakışları gibi başlıkları ele aldık.

Röportaj: Oytun Orhan, ORSAM Ortadoğu Uzmanı

ORSAM: Kısaca kendinizi tanıtabilir misiniz?

Muhammed Ali: Adım Muhammed Ali. Irak Kürdistan Bölgesi'ndeki Süleymaniye Üniversitesi'nde öğretim görevlisiyim. Aynı zamanda Goran Hareketi'ne bağlı Siyasi Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev yapıyorum.

ORSAM: Eylül ve Kasım aylarında Irak Kürt Bölgesi'nde seçimler gerçekleşecek.

Seçim öncesi genel siyasi ortamı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Muhammed Ali: İlk seçimler Kürdistan parlamento seçimleridir. Hem umut hem endişe taşıyor bu seçimler. Politik dengelerin değişmesi bekleniyor. Bunun sebebi son yıllarda iki ana parti olan KDP ve KYB'nin iktidarda olması ve insanların bu durumdan bıkmış olmaları. Vatandaşlar politikada yeni bir yüz görmek istiyorlar. Bu bir umuttur. Fakat halka ayrılmış bütçenin seçimlerde kullanılması bir endişe faktörüdür. Maalesef Irak Kürdistan Bölgesi'nde politik partiler ve devlet arasında bir ayrım yoktur. Bu nedenden dolayı, partiler seçimleri kazanmak için bütçeden yararlanıyorlar. Bu durum hem Goran Hareketi için hem muhalefet partileri için bir endişe kaynağıdır. Bir başka kaygı da bu iki partinin iktidardan çekilmek istememeleridir. Hile ve sahtekarlığı azaltmak için ve bütçenin kullanılma-

sını durdurmak için elimizden geleni yapacağız. Bir başka endişe duyduğumuz konu ise insanların seçimlere gitmemeleri. Vatandaşlar seçim haklarını kullanmıyorlar. Bu nedenden dolayı katılım çok az. Vatandaşlara seçim hakları olduğunu ve bunu kullanmaları gerektiğinin altını çizmeye çalışıyoruz. Bu aslında onların vatandaşlık görevleridir.

ORSAM: Goran Hareketi olarak seçimden ne gibi beklentileriniz var? Oy oranı yada sandalye sayısı bakımından kendinize nasıl bir hedef koyuyorsunuz?

Muhammed Ali: Hiçbir şüphem yok ki eğer seçimler özgür ve bağımsız bir şekilde gerçekleşirse, halka ayrılan bütçeden fayda sağlanmazsa, sahtekarlık ve hile gerçekleşmezse, Goran Hareketi bu seçimlerde galip gelecektir. Fakat az önce söz ettiğim üzere, seçimlerde bu gibi faktörler maalesef yer almaktadır. Bu kaçınılmazdan dolayı, hedeflerimizi gerçekçi tutmak zorundayız. Beklentimizi düşük tutmalıyız. Eğer adil seçim olursa, Goran'ın pozisyonu çok iyi bir durumda olur. Ama hile olacaktır. İki ana parti devlet bütçesini seçimler için kullanıyor ve ayrıca halk tehdit ediliyor. Bu da Goran'ın koltuk sayısının çok yüksek olamayacağı anlamına geliyor. Önceki seçimlerde 100 sandalyeden 25'ini kazanmıştık. Bu rakam; Goran'ın ilk kez seçimlere girdiği düşünülecek olursa çok yüksek bir rakam. İlk seçimlerde böyle bir oran normalde beklenmez. Tarihte hiçbir zaman ilk defa katılan bir gruba bu kadar fazla koltuk hakkı tanınmamıştı. Bu kadar hile, tehdit ve bütçe kullanımı olmasına rağmen 25 koltuk almamız çok büyük bir başarıydı. Bu nedenle, şim-

diki seçimlerde 25 koltuktan az olacağımızı tahmin etmiyorum ve umut ediyorum ki koltuk sayımız bu seçimlerde yükselir. KDP Kürdistan tarihinden beri iktidarda. Onların mantığına göre başka bir pozisyonda olmaları imkânsız. Her zaman iktidarda olmak istiyorlar. Bu onlar için siyasi bir önemden ziyade, psikolojik bir durum ve önem taşıyor.

ORSAM: Sizin de belirttiğiniz gibi, KDP kendisini hep iktidarda görüyor. Siyasi parti olmanın ötesinde bir güce sahip. Eğer Goran Hareketi bu seçimlerde büyük bir başarı elde ederse, Irak Kürt siyasal sisteminde köklü değişiklik gerçekleştirebilecek mi?

Muhammed Ali: Goran için bu tabii ki çok büyük bir sorun. Şu anki hükümet son 20 senedir iktidarda. Goran hiçbir zaman iktidarda olmadı. Bu durumdan dolayı, eğer kazanırsak bizim için yeni bir deneyim olacak. Biz bu durumu zaten saklamıyoruz. Goran için devleti daha iyileştirebilmek için bu hem çok büyük bir sorun hem de bir fırsat. Biz elbet kendimizi hazırladık böyle bir neticeye ve konuyla ilgili birçok spekülasyon ve değerlendirme yaptık. Siyaset biliminde 'derin devlet' diye bir terim kullanılır. Bir grup elit, devletin birçok kollarında yer alıyor ve domine ediyor. Buna benzer bir derin devlet Kürdistan'da da mevcuttur. Şunun çok iyi farkındayız ki kimin hangi devlet kolunda parmağı olduğunu bilmek çok zor. Ama bu gibi derin konular sonrası için düşülmesi gerekiyor. Eğer seçimleri kazanırsak elbet bu gibi konulara çare bulacağız. Fakat bu sorun ikinci planda bizim için. Şu an bizim için en önemli, üstesinden gelmemiz gereken sorun seçimler. Hile

ve sahtekarlık yapıyor. Serbest ve adil seçimlerden uzağız. İlk önce bu sorunu çözmemiz lazım. İlerisini düşünmek için vaktimiz yok. Eğer ki galip gelirsek, bu gibi sorunları dikkatli bir şekilde değerlendireceğiz.

ORSAM: Goran kendini liberal demokrat bir parti olarak tanımlıyor. Güvenlik konusundaki görüşleri çok iyi bilinmiyor. Kerkük konusu, tartışmalı bölgeler, merkezi hükümetle olan ilişkisi konularında Goran'ın tutumu nedir?

Muhammed Ali: Bunlar çok fazla gündemde olan konular ve tabii ki Gora Hareketinin de bu konular üzerinde belli tutumları var. Vatandaşlık haklarıyla ilgili seçimlerde öne sürdüğümüz bir manifestomuz var. Şiddetle savunduğumuz konular var. Her vatandaşın, dil, din, ırk gibi ayrımları gütmeksizin, aynı haklara sahip olduğunu inanıyoruz. Bu savunduğumuz direk olarak azınlık konusuna ilişkin. Eşit halklarını savunmamız, azınlıkların yüksek bir statü elde etmelerini sağlayacaktır. Ayrımcılık karşıtı bir politika takip ediyoruz. Kerkük konusuna gelirsek, Kerkük halkı kendi geleceklerini ve durumlarını değerlendirmesi gerektiğini savunuyoruz. Kerkük'teki insanların hayatıyla ilgili bir şey söylemek bize düşmez. Kerkük'teki vatandaşların hakları var. Irak devleti bu meseleyi Kerkük'te yaşayanlara bırakmalı, tabii ki bütün vatandaşları sayarak, yani bütün azınlıkları, örneğin Türkmen ve Hıristiyanları da göz önünde bulundurarak. Bu konuyla ilgili Kürtçe bir makale yayımlamıştık birkaç sene önce. Kimseye zorla ulusal benlik kavramını getiremeyiz. İnsanların kimlik konusunda özgür haklara sahip olduğuna inanıyoruz.

ORSAM: Sayın Talabani şu an bir hastalık geçiriyor. Bundan ötürü Talabani sonrası dönem için senaryolar konuşuluyor. KYB'nin Goran ile birleşerek Goran lideri Neşirvan Mustafa'nın KYB başına geçebileceği de dile getiriliyor. Bu senaryo dahil olmak üzere Talabani sonrası dönemde Irak Kürt siyaseti için neler bekliyorsunuz?

Muhammed Ali: Goran Hareketi bağımsız bir partidir. Eskiden KYB lideri Talabani ile Neşirvan Mustafa'nın yakın arkadaş oldukları doğru ama bu demek değildir ki iki tarafın gündemi, manifestoları aynıdır ya da birleşecektir. İki parti de bağımsız farklı partilerdir. Fakat şunu da belirtmeliyim, eğer herhangi bir parti bizim manifestomuzla ve düşünce şeklimizi uyarsa, o partiyle yakın temasta bulunabiliriz. KYB bizim ilkelerimizi kabul ederse neden olmasın. Örneğin iki partinin ortak bir amacı var. Rüşvet ve sahtekarlığı durdurmak, hak ve hukuku savunmak. Bu gibi ortak konular öne çıkarsa destekleriz. Ama Goran Hareketinin KYB ile birleşmesi şu an söz konusu değildir. Önümüzdeki seçimler bize ne getirecek göreceğiz. Eğer bizim ilkelerimizi ve manifestomuzla kabul eden parti olursa onlarla işbirliğine girebiliriz. Talabani sonrası dönemi konusunda ise, biz buna karışmıyoruz. Bu KYB'nin içişleri ile ilgili bir konudur.

ORSAM: Son sorum Türkiye ile ilişkiler ile ilgili. Goran Hareketi Türkiye Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ilişkileri ve Türkiye'nin Irak Kürt bölgesine yönelik politikası hakkında ne düşünüyor?

Muhammed Ali: Kaçınılmaz gerçek var, o da bu bölgede Türkiye ile sınır komşusu olduğumuz. Komşular bir-

birlerine saygı duymalı. Son birkaç senede Türkiye olan ilişimiz pozitif bir şekilde değişmiştir. Bu ilişkiyi geliştirmeyi devam etmek isteriz. Goran Hareketi olarak kendimizi seçimleri kazanmaya çalışan bir parti olarak görüyoruz. Kendimize ait bir ordumuz yok. Her zaman savunduğumuz bir ilke varsa, o da barışsever bir ilişki yürütmektir. Türkiye ile sağlam ilişkimiz olmasını savunuyoruz. Elbet Türkiye ile olan yakın ilişkimiz yapılan yatırımlardan, açılan şirketlerden ve gümrüklerden belli oluyor. Fakat biz

isteriz ki bu ilişkiler kurumsallaşsın. Böylece iktidarda olan kişiler değişince de ilişkiye zarar gelmesi önlenir. Kurumsallaşma gerçekleşirse, Türkiye ile ilişkimiz daha istikrarlı ve güçlü olur.

ORSAM: Teşekkür ederiz.

** Bu röportaj 15 Ağustos 2013 tarihinde ORSAM Uzmanı Oytun Orhan tarafından Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Goran Hareketi Milletvekili Adayı Serdar Aziz ile Röportaj

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi siyasetinin yükselen güçlerinden Goran Hareketi Eylül ayında gerçekleşecek bölgesel parlamento seçiminden daha da güçlenerek çıkmayı hedefliyor. Meclis'teki sandalye sayısını arttırmayı planlayan hareket Irak Kürt Bölgesel siyasetinde ciddi bir değişim yaratma hedefinde. Tam seçimler öncesinde Goran Hareketi'nin milletvekili adaylarından Serdar Aziz ile görüşme imkanı elde ettik. Aziz, aynı zamanda Türkiye ve Irak Kürt bölgesi ilişkileri üzerine çalışmalar yapan bir akademisyen. Kendisi ile Goran Hareketi'nin seçimlerden beklentisi, Türkiye ile Irak Kürt Bölgesi ilişkileri konularını ele aldık.

Her vatandaşı sayacak, yeni bir yönetim şekli getirmek lazım. Yani gerçek anlamda halkın yönetimi.

ORSAM: Kısaca kendinizi tanıtabilir misiniz?

Serdar Aziz: Adım Serdar Aziz. Doktoramı Cork Üniversitesinde tamamladım. Goran hareketinin bir sonraki bölgesel seçimler için milletvekili adayım.

ORSAM: Goran Hareketi'nin aday olarak önümüzdeki seçimler için beklentileriniz nedir?

Serdar Aziz: Kürdistan bölgesi siyaseti güç dengelerinde bir değişiklik gerçekleşmesini bekliyoruz. Koltuk sayımızın en az 5 sandalye artmasını bekliyoruz. Yani 25'ten 30'a çıkacağını tahmin ediyoruz. Bunun sebebi bu bölgedeki insanların karar verme ve oy kullanma haklarını kullanmak istemelerindeki artıştır. Politik dengelerin bu bölgede değişme vakti geldi.

ORSAM: KDP ve KYB arasında stratejik işbirliği anlaşması var. Bu anlaşma nedeniyle muhalefetin eli zayıflıyor. Bu anlaşma çerçevesinde düşündüğümüzde bölgede gerçek anlamda bir değişimin mümkün olduğunu düşünüyor musunuz?

Serdar Aziz: Bu bahsettiğiniz ittifak uzun süredir kötüye gidiyor. Talabani radikal bir şekilde bir değişiklik yapmaktan dahi bahsetmişti. Ancak bitirmek şimdilik KYB'nin çıkarlarına uymadığı için devam ediyor.

ORSAM: Celal Talabani'nin bir hastalık geçirdiğini biliyoruz. Bundan ötürü Talabani sonrası döneme ilişkin senaryolar konuşulmaya başlandı. Bunlardan biri de zaten KYB eski yöneticisi olan şimdiki Goran Hareketi lideri Neşirvan Mustafa'nın KYB'nin başına geçmesi ve Goran Hareketi

ile KYB'nin birleşmesi. Bu ve bunun diğer diğer KYB içi liderlik mücadelesine ilişkin senaryolar konusunda ne düşünüyorsunuz?

Serdar Aziz: KYB esasında Neşirvan Mustafa'nın başa geçmesini destekliyor çünkü şu anki lider adaylarından hiçbirinin tam temsil gücü yok. Bu kişiler halk arasında popüler değil ve yetersiz kalıyor. KYB'nin bütünü temsil edemiyor. KYB de bunun farkında ama herhangi bir değişiklik yapma yanlısı değil. Statükoyu devam ettirmek istiyorlar. Bu da seçimlerde Goran'ın lehine bir durum olacaktır. KYB'de Talabani'nin yeri doldurulamaz. Talabani'nin rolünü kimse üstlenemez. Birleştirici tek lider Neşirvan Mustafa'dır ve bir paylaşımcı olarak bölgeye demokrasiyi getirebilir.

ORSAM: Sizin Türkiye ve Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ilişkileri hakkında çalışmalarınız bulunuyor. Taraflar arasındaki son dönem ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Serdar Aziz: Irak Kürdistan bölgesinin Türkiye'ye olan yakınlığını destekliyoruz. Ekonomik, mali ya da enerji konusunda herhangi bir sıkıntımız yok. Fakat ilişkinin boyutu ile ilgili endişemiz var. Biz isteriz ki bu ilişki şeffaf bir şekilde gerçekleşsin ve bütün bölgeye pozitif bir etkisi olsun. Türkiye şunu anlamalı ki, negatif bir etkisi olmasını istemese bile, bölgedeki denge unsurlarına karışmamalı. Bu durum geri tepebilir. İlişki sağlam zemin üzerine oturtulmalı. Tıpkı bir haneden gibi, ilişkinin kazançları veya etkisi aileye, kişiye ya da partiye yönelik olmamalı. Politik partinin halk üzerinde böyle bir etkisi olma-

malı. Sömürgeci mantığında olduğu gibi, insanlar üzerinde kuvvet uygulanmamalı. İnsanların fikirlerine önem verilmeli. Kısacası, bu ilişkiye iki türkü bakılabilir. İlki, barışçıl bir ilişkinin olması. İkincisi, bu ilişkinin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği. Muhalefetin de görüşü önemsenmeli, insanların fikirleri ele alınmalı. Uzun süreli ve istikrarlı bir ilişki isteniyorsa tek çare bu.

ORSAM: Türkiye ve Kürt bölgesi ilişkilerinde ekonomi ve enerji boyutu çok ön çıkarılıyor. Ancak ortada bir de güvenlik boyutu var. PKK konusunda yaşanan sıkıntıların mevcut ilişkiyi bozma ihtimalini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Serdar Aziz: Bu ilişkinin çok önemli bir noktası. Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesiyle alakalı. Türk-Kürt ilişkilerinin çözülmemesi, ileride Kürdistan bölgesi ile ilişkiyi zedeler. Bu durum ekonomi ve enerjiden bağımsız bir konu. Halk, güvenini kaybeder. Eğer Kürt sorunu devam ederse, iki tarafı da kötü bir şekilde etkiler. Milliyetçilik duygusunun kabarması bu durumu daha da vahim hale getiriyor. Irak Kürdistan bölgesi ve Türkiye arasında bu ilişki uzun süreli olacaksa bu sorunun ortadan kalkması lazım.

ORSAM: Goran Hareketi'nin güvenliğe, dış politikaya ilişkin görüşleri nedir? Örneğin; İran ile ilişkiler, Batı'ya bakış, Kerük meselesi gibi...

Serdar Aziz: Irak Kürdistan Bölgesi'nin bu bölgede önemli bir oyuncu olduğu fark edilmeli ve karşılıklı çıkarlar doğrultusunda ilerlemek lazım. Bu herkes için bir avantaj sunar. Yani taraf tutmadan hem İran

hem Türkiye ile iyi ilişkiler kurulabilir. Jeopolitik olarak tabii ki zor bir şey bu, ama ideal olması gereken de bu. Hiç kimseyle düşman olmamak lazım. Tam tersi herkesle anlaşmak ve çıkar ilişkisinde olmak lazım. Goran Hareketi her zaman pozitif düşüncelerle ilerlemeyi hedefler. Amerika için de aynı durum söz konusudur. Goran; demokrasi, insan hakları, şeffaflık, denge ve kapsayıcı ilkeler üzerinden ilerliyor. Ve inanıyoruz ki hiçbir kim-

se bu ilkelere karşı çıkmaz. Bu demek değildir ki radikal ve köklü değişiklikler getirmeyi düşünmüyoruz, veya her şeye karşıyız. Biz liberalizm yolunda ilerliyoruz ve halkın iyiliğini düşünerek ilerliyoruz. Kimseye tehdit olmadan, herkesten bir şey kazanabileceğimize ve herkese kazandırabileceğimize inanıyoruz.

Teşekkür ediyoruz.

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat
 Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Prof. Dr. Tank Oğuzlu
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Doç. Dr. Özlem Tür
 Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu (Kamalov)
 Habib Hümmüzlü
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
 Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov
 Yrd. Doç. Dr. Didem Danış
 Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
 Dr. Jale Nur Ece
 Doç. Dr. Yaşar Sarı
 Dr. Süreyya Yiğit
 Arif Keskin
 Çiğdem Tunç
 Gökçen Ekici Oğan
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklak
 D. Halit Yılmaz
 Pınar Arkan Sinkaya
 Volkan Çakır
 Dr. Göknil Erbaş
 Tamer Koparan
 Bilgay Duman
 Oytun Orhan
 Fazıl Ahmet Burget
 Seval Kök
 Nebahat Tanrıverdi
 Shalaw Fatah
 Aytekin Enver
 Tuğçe Kayıtmaz
 Uğur Çil

ORSAM Başkanı
 ORSAM Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Uluslararası Antalya Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Gazi Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler
 ORSAM Danışmanı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü
 ORSAM Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 ORSAM Danışmanı, Al Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
 ORSAM Danışmanı, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv. Öğretim Üyesi
 ORSAM Danışmanı, Avrasya
 ORSAM Danışmanı
 ORSAM Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, Avrasya
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 ORSAM Danışmanı, Güvenlik
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Danışmanı, Afrika
 ORSAM, Karadeniz
 ORSAM Yönetici Editörü
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu, Afganistan
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 Mütercim Tercüman
 ORSAM, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden
 Dr. Seyfi Kılıç

ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
 ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmeccid
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklak
 Hasan Alsancak
 Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Prof. Dr. Ahat Andican
 Prof. Dr. Tayyar An
 Prof. Dr. Ali Arslan
 Başar Ay
 Prof. Dr. Mustafa Aydın
 Doç. Dr. Ersel Aydınlı
 Dr. Serdar Aziz
 Prof. Dr. Hüseyin Bağcı
 Prof. Dr. İdris Bal
 Doç. Dr. Ersan Başar
 Kemal Beyatlı
 Barbaros Binicioğlu
 Prof. Dr. Ali Birinci
 Doç. Dr. Mustafa Budak
 Doç. Dr. Hasan Canpolat
 E. Hava Orgeral Ergin Celasin
 Doç. Dr. Mitat Çelikkpala
 Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya
 Prof. Dr. Ramazan Daurov
 Prof. Dr. Volkan Ediger
 Prof. Dr. Cezmi Eraslan
 Prof. Dr. Çağın Erhan
 Dr. Amer Hasan Fayyadh
 Mete Göknel

Irak Danıştay Eski Başkanı
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 İhlas Holding, Gn.Md.Yrd., Statejik İş Geliştirme ve Dış İlişkiler
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
 Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
 Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
 Kadir Has Üniversitesi Rektörü
 Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
 ORSAM Danışma Kurulu Üyesi
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TBMM 24. Dönem Milletvekili
 Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
 Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
 Ortadoğu Danışmanı
 Polis Akademisi
 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
 Vali, Millî Savunma Bakan Danışmanı
 23. Hava Kuvvetleri Komutanı
 Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 YÖK Başkanı
 Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü, Direktör Yardımcısı
 İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
 Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
 Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü
 Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
 BOTAŞ Eski Genel Müdürü

Osman Göksel
Timur Göksel
Av. Niyazi Güney
Noyan Gürel
Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
Numan Hazar
Doç. Dr. Pinar İpek
Doç. Dr. Toğrul İsmail
Doç. Dr. Şenol Kantarcı
Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
Selçuk Karacaçay
Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
Doç. Dr. Şaban Kardeş
Arslan Kaya
Dr. Hicran Kazancı
İzzettin Kerküklü
Prof. Dr. Ahmet Kesik
Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
Prof. Dr. Mustafa Kibaroğlu
Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
Prof. Dr. Alexandr Koleşnikov
Prof. Dr. Erol Kurubaş
Prof. Dr. Talip Küçükcan
Daniele Lazzeri
Hediye Levent
Dr. Max Georg Meier
Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
Büyükelçi Shaban Murati
Dr. Sami Al Taqi
Prof. Dr. Mahir Nakip
Prof. Dr. Vitaly Naumkin
Dr. Farhan Ahmad Nizami
Prof. Dr. Dorayd A. Noori
Muhammed Nurettin
Murat Özçelik
Prof. Dr. Çınar Özen
Doç. Dr. Harun Öztürkler
Prof. Dr. Victor Panin
Prof. Aftab Kamal Pasha
Dr. Bahadır Pehlivan Türk
Doç. Dr. Firat Purtaş
Prof. Dr. Suphi Saatçi
Safarov Sayfullo Sadullaevich
Ersan Sankaya
Patrick Seale
Dr. Bayram Sinkaya
Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
Dr. Aleksandr Sotnichenko
Zaher Sultan
Dr. Irina Svistunova
Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
Mehmet Şüküroğlu
İlhan Tanır
Doç. Dr. Oktay Tanrısever
Prof. Dr. Erol Taymaz
Prof. Dr. Sabri Tekir
Dr. Gönül Tol
Doç. Dr. Umut Uzer
Prof. Dr. Ermanno Visintainer
M. Ragıp Vural
Prof. Dr. Vatanyar Yagya
Yaşar Yakış
Semir Yorulmaz
D. Halit Yılmaz

BTC ve NABUCCO Koordinatörü
Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
Prens Group Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
ORSAM Danışmanı, SUNEL Ticaret Türk A.Ş. İcra Kurulu Başkanı
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
Emekli Büyükelçi
Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Vodafone Genel Müdür Yardımcısı
İstanbul Medeniyet Üniversitesi - (SBF) Uluslararası İlişkiler Bölümü
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
KPMG ,Yeminli Mali Müşavir
Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
Kerkük Vakfı Başkanı
Kalkınma Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürü
Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek)
Diplomat
Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
Chairman “Il Nodo di Gordio”
Gazeteci (Suriye)
Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
Bağdat Üniversitesi Rektörü
Amavutluk Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü
Orient Research Center Başkanı
Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü Direktörü
Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
Emekli Büyükelçi
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya Federasyonu)
Hindistan Batı Asya Araştırmaları Merkezi Başkanı
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
Tacikistan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı
Türkmeneli TV (Kerkük, Irak)
Ortadoğu ve Suriye Uzmanı
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Enerji Uzmanı
ORSAM Danışma Kurulu Üyesi, Vatan Gazetesi Washington Temsilcisi
ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampusü Rektör Yardımcısı
İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü
İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
Vox Populi Direktörü (Roma, İtalya)
2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
Büyükelçi, Dışişleri Eski Bakanı
(Gazeteci, Mısır)
ORSAM Güvenlik Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
Bülent Aras
Tayyar An
İlker Aytürk
Recep Boztemur

ODTÜ
Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
Uludağ Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
ODTÜ

Katerina Dalacoura
F. Gregory Gause
Fawaz Gerges
Ahmet K. Han
Raymond Hinnebusch
Rosemary Hollis
Bahgat Korany
Peter Mandaville
Emma Murphy

Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Vermont Üniversitesi (ABD)
Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Kadir Has Üniversitesi
St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
George Mason Üniversitesi (ABD)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Hasan Kanbolat
Doç. Dr. Hasan Canpolat
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
ORSAM Başkanı
Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Kat: 3-4 Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr